

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ»**

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНИХ НАУК І СОЦІАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

освітній рівень – бакалавр

на тему: **«ВІДНОСИНИ МІЖ УКРАЇНОЮ, ПОЛЬЩЕЮ ТА НІМЕЧЧИНОЮ
В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ БЕЗПЕКИ (2014-2024 РР.)»**

Виконала:

студентка 4 року навчання
спеціальності 291 «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»

Романів Софія Андріївна

Керівник

Борщик Ярослав Вікторович
кандидат історичних наук, старший
викладач кафедри міжнародних відносин

КИЇВ 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ БЕЗПЕКИ	6
1.1. Концепт європейської безпеки крізь призму лібералізму в теорії міжнародних відносин	6
1.2. Трансформація концепції європейської безпеки з 2014 до 2024 рр.	10
1.3. Методи дослідження відносин аналізованих держав в контексті європейської безпеки	15
РОЗДІЛ 2. ІСТОРИЧНА ЕВОЛЮЦІЯ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ, ПОЛЬЩЕЮ ТА НІМЕЧЧИНОЮ (2014–2024)	20
2.1. Початковий етап відносин (2014–2015)	20
2.2. Посилення співпраці у сфері безпеки (2016–2019)	25
2.3. Загострення безпекових викликів і трансформація відносин (2020–2024)	33
РОЗДІЛ 3. ІСТОРИЧНА ДИНАМІКА ВІДНОСИН УКРАЇНИ, ПОЛЬЩІ ТА НІМЕЧЧИНИ У РАМКАХ СУЧАСНОЇ МОДЕЛІ БЕЗПЕКИ В ЄВРОПІ	48
3.1. Переосмислення внеску України, Польщі та Німеччини в європейській системі безпеки	48
3.2. Перспективи подальшого розвитку відносин у контексті європейської безпеки	54
ВИСНОВКИ	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	74

ВСТУП

За останнє десятиліття середовище європейської безпеки зазнало низки трансформацій. Анексія Криму у 2014 р. і початок гібридної війни на Донбасі підважили принцип непорушності кордонів. Повномасштабне вторгнення Росії в Україну в лютому 2022 р. стало каталізатором “Zeitenwende” у стримуванні агресії та формуванні нового балансу сил у Європі. У цих умовах тристороння співпраця України, Польщі й Німеччини є ключовим елементом колективної безпеки, а тому дослідження механізмів та результатів цієї взаємодії є надзвичайно важливим для розробки ефективних стратегій регіональної стабільності.

Актуальність дослідження визначається стрімкою трансформацією системи європейської безпеки після початку агресії Російської Федерації проти України у 2014 році, а особливо — після її повномасштабної ескалації у 2022 році. В таких умовах тристоронні відносини між Україною, Польщею та Німеччиною набули нового стратегічного значення, адже саме ці держави відіграють провідну роль у забезпеченні безпеки Центрально-Східної Європи та в реалізації загальноєвропейських підходів до стримування зовнішніх загроз.

Мета роботи – з’ясувати як еволюціонували дипломатичні відносини між Україною, Польщею та Німеччиною в контексті європейської безпеки протягом 2014–2024 років.

Для досягнення вищезазначеної мети було сформовано наступні **завдання**:

– Обґрунтувати основні теоретико-методологічні підходи дослідження до вивчення європейської безпеки крізь призму лібералізму в теорії міжнародних відносин.

– Виокремити ключові етапи еволюції дипломатичних відносин між Україною, Польщею та Німеччиною в період 2014–2024 років.

– З’ясувати, яким є внесок досліджуваних держав у формуванні сучасної системи європейської безпеки, враховуючи зміну зовнішньополітичних пріоритетів і геополітичних умов.

– Сформулювати можливі сценарії подальшого розвитку дипломатичних відносин між Україною, Польщею та Німеччиною з огляду на перспективи посилення регіональної стабільності та безпеки.

Об’єкт дослідження: відносини між Україною, Польщею та Німеччиною.

Предмет дослідження: еволюція відносин між Україною, Польщею та Німеччиною в контексті європейської безпеки з 2014 по 2024 років.

У дослідженні використано літературу з теорії міжнародних відносин, зокрема ліберального напрямку, що є основою аналітичної рамки. Вагомий внесок у розробку ліберальної концепції безпеки зробив Джеффри В. Майзер, який підкреслює, що безпека в ліберальному розумінні — це захист не лише держави, а передусім прав і свобод людини. Теоретичні основи демократичного миру висвітлює Майкл В. Дойл, який доводить, що демократичні держави менш схильні до конфліктів одна з одною. Значущим є також внесок Арнольда Вольферса, який запропонував розрізнення об’єктивного й суб’єктивного вимірів безпеки. Девід А. Болдвін розширив цю ідею, наголошуючи на необхідності контекстуалізації поняття безпеки. Дискурсивний підхід представлений роботами Оле Вейвера, автора концепції сек’юритизації. Серед сучасних джерел важливими є праці М. Ріддервольд, П. Рієкер, А. Моїзе, Г. Розен та С. Мен’єр, які аналізують новітні трансформації європейської безпеки у відповідь на зовнішні та внутрішні виклики, включно з війною в Україні та пандемією COVID-19. В українському контексті було використано також роботи Ірини Грушко, яка класифікує ліберальні підходи у європейській безпеці.

Методологічну основу роботи становить поєднання історичного аналізу, контент-аналізу, кейс-стаді та методів прогнозування. Історичний метод дозволив дослідити динаміку відносин між Україною, Польщею та Німеччиною в хронологічній послідовності. Цей підхід дозволяє виявити причинно-наслідкові зв’язки в розвитку міжнародної політики. Контент-аналіз було застосовано до вивчення офіційних заяв, стратегій та документів, зокрема за прикладом досліджень Метод кейс-стаді використано для глибокого вивчення тристоронньої взаємодії Україна–Польща–Німеччина як унікального випадку міжнародного

партнерства в умовах війни. Доповненням до емпіричних методів став сценарний аналіз за Бйорном Кульпом, який дозволив моделювати можливі вектори розвитку партнерства у 2025–2030 рр.

Наукова новизна полягає в комплексному аналізі тристоронніх відносин України, Польщі та Німеччини у безпековому контексті як окремого, цілісного феномену. У роботі продемонстровано, що співпраця цих країн вийшла за рамки ситуативного реагування на кризу та сформувала структуровану модель взаємозалежності, що має потенціал до довгострокового стратегічного партнерства.

Практичне застосування дослідження полягає в тому, що результати можуть бути використані у діяльності аналітичних центрів, державних органів зовнішньої політики, експертного середовища з метою удосконалення формулювання регіональної безпекової стратегії, а також у викладанні міжнародних відносин.

Зміст роботи: робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ БЕЗПЕКИ

1.1. Концепт європейської безпеки крізь призму лібералізму в теорії міжнародних відносин

Європейська безпека є багатовимірним поняттям, яке доцільно аналізувати на основі різноманітних підходів, хоча найбільш доречним є використання лібералізму – ідеології, що наголошують на інституціях, міжнародному праві та взаємозалежності. Саме ці чинники стали наріжними елементами архітектури безпеки Європи після 1945 року, коли були створені колективні інститути безпеки на зразок НАТО, ООН та прообрази Європейського Союзу. Як зазначає Джеффри В. Майзер (Meiser, 2018), представник сучасної ліберальної школи та доцент кафедри політології та глобальних справ Університету Портленда штату Орегон у США, з позиції лібералізму «безпека – це не лише захист держави від зовнішніх загроз, а насамперед забезпечення життя, свободи та власності кожної окремої людини» (Meiser, 2018, с. 1). Основне завдання держави в такому розумінні – гарантувати права індивіда, обмежуючи надмірну концентрацію політичної влади через демократичні інститути та механізми контролю. Відповідно, ліберальний підхід розширює фокус безпеки: він включає не тільки військовий захист держави, а й створення умов, за яких права і свободи громадян захищені як від зовнішніх посягань, так і від можливого внутрішнього гноблення. Недарма Майзер наголошує, що військова міць, хоч і може протистояти зовнішньому ворогу, водночас несе потенційну загрозу свободі власних громадян, адже може бути використана державою для внутрішнього примусу. Таким чином, у ліберальному розумінні «безпека – це не домінування сили, а створення таких умов, за яких свобода людини не може бути легко порушена: ані ззовні, ані зсередини» (Meiser, 2018, с. 1).

Ліберальна теорія міжнародних відносин не є однорідною – вона включає різні підходи до забезпечення безпеки. Майкл В. Дойл, теоретик концепції демократичного миру та професор з міжнародних відносин, права та політології Колумбійського університету, зауважував, що лібералізм варіюється від соціал-демократичних моделей, де держава є гарантом добробуту, до класичних ліберально-демократичних систем з їхнім акцентом на індивідуальні свободи. Попри цю різноманітність, спільним для ліберальних поглядів є переконання, що демократичні інститути та права людини сприяють стабільності. Згідно з концепцією демократичного миру Дойла (1986), демократичні держави значно менш схильні до збройних конфліктів між собою. Така ідея отримала практичне втілення в політиці ЄС із просування демократії в країнах Центрально-Східної Європи – як засобу зміцнення безпеки шляхом поширення спільних цінностей. Іншими словами, ліберальний підхід стверджує, що «реальна безпека – це демократична безпека», адже країни з подібними демократичними цінностями схильні вирішувати спори мирним шляхом. Таким чином, після Холодної війни європейська безпекова архітектура значною мірою спирається на ідею лібералізму: підтримання миру через інтеграцію, міждержавну співпрацю та демократію.

Значний внесок у теоретичне осмислення поняття безпеки зробив швейцарсько-американський юрист, економіст, історик і науковець у галузі міжнародних відносин, найбільш відомий своїм викладанням та роботою в Єльському університеті Арнольд Вольферс. У своїй статті «"Національна безпека" як багатозначний концепт» (1952), яка опублікована у журналі «Щоквартальник політичних наук», він показав, наскільки невизначеним може бути термін «національна безпека». Вольферс розрізняв об'єктивний і суб'єктивний виміри безпеки: об'єктивно – це відсутність загроз набутим цінностям, суб'єктивно – відсутність страху перед їх втратою. Він підкреслював неможливість точно і «об'єктивно» виміряти ймовірність зовнішнього нападу, адже оцінка загроз завжди залежить від суб'єктивної інтерпретації політичних лідерів. Ця думка важлива для розуміння динаміки безпеки: невизначеність і сприйняття відіграють ключову роль у міжнародних відносинах. Продовжуючи ідеї Вольферса, американський

дослідник Девід А. Болдвін у праці «Поняття безпеки» (1997) зазначив, що сама по собі дефініція безпеки як «відсутності загроз» є надто абстрактною без врахування конкретного контексту. Він наголосив на необхідності уточнювати: чия безпека, яких саме цінностей і від яких загроз захищається (Baldwin, 1997, с. 12–13). Питання про те, чи можна певну проблему вважати безпековою, на думку Болдвіна, не має універсальної відповіді – це залежить від емпіричного аналізу та контексту. Таким чином, у ліберальному дискурсі формується розуміння безпеки як гнучкого, контекстуально зумовленого феномену: перелік загроз і пріоритетів безпеки може змінюватися залежно від історичних обставин і сприйняття суспільством.

Сучасні критичні підходи в рамках розширеного лібералізму звертають увагу і на дискурсивний вимір безпеки. Зокрема, Оле Вевер (Weaver) – представник Копенгагенської школи та професор міжнародних відносин і світової політики в Університеті Гронінгена, запропонував концепцію сек'юритизації, тобто процесу, за якого певні питання набувають статусу екзистенційної загрози й виносяться з площини рутинної політики у сферу надзвичайних заходів (Weaver, 1999). Він стверджує, що сам по собі акт визначення чогось як «питання безпеки» є політичним конструктом: загроза не існує об'єктивно, допоки впливові актори не проголосять її такою і не переконують аудиторію у необхідності особливих дій (Weaver, 1999). Отже, чи вважати ту чи іншу проблему питанням безпеки залежить від конкретних обставин та сприйняття загрози суспільством. Такий підхід перегукується з тезою Болдвіна про контекстуальність, що безпека - це не фіксований набір питань, а результат суспільного визначення. У застосуванні до європейської безпеки це означає, що, наприклад, міграція, кіберзагрози чи пандемії стають безпековими проблемами тоді, коли їх артикуляція переходить у площину екзистенційних викликів та надзвичайної політики.

Для повноти картини варто розглянути й еволюцію самого терміна «національна безпека» у теорії міжнародних відносин, адже європейська безпека історично ґрунтувалася на безпеці держав. Традиційно домінувала державоцентрична парадигма: «безпека держави домінує в нашому розумінні того, якою вона може бути та для кого, не тому що міждержавні конфлікти неминучі, а

тому що інші форми політичної спільноти стали майже немислимими», – зазначав Р.Б.Дж. Вокер, професор кафедри політичних наук Університету Вікторії у Канаді (Walker, 1990). Іншими словами, держави привласнили собі монополію на визначення безпекових питань, відсуваючи на маргінес безпеку людини чи суспільних груп. Однак поява концепцій «людської безпеки» та «спільної безпеки» у кінці ХХ ст. розширила предмет безпеки за межі суто військової та державної площини. Ще у 1980-х західні дослідники вказували, що безпека об'єктивно означає відсутність загроз базовим цінностям суспільства, а суб'єктивно – відсутність страху перед їх знищенням. Такий підхід у працях Кауфмана (Kaufman, 1985) перегукується з визначенням Вольферса, підкреслюючи «ціннісний вимір» безпеки.

Як зазначає українська дослідниця Ірина Грушко (Grushko, 2021), у межах лібералізму сформувались два підходи: перший апелює до міжнародних інституцій та правових норм (так звана «раціоналістична» традиція), а другий – до універсальності моральних цінностей і прав людини як головних критеріїв безпеки (відповідає «революційній» традиції) (Grushko, 2021, с. 33). Інституційний напрям зосереджується на тому, що через співпрацю, угоди та міжнародне право держави можуть досягти взаємної безпеки (колективна безпека, колективна оборона, режим контролю над озброєннями тощо). Натомість ідеалістичний напрям стверджує, що справжня безпека неможлива без дотримання універсальних принципів свободи, демократії та прав людини. Європейський проект безпеки після Холодної війни фактично об'єднав обидва ці виміри: було створено інституційні механізми (НАТО, ОБСЄ, розширення ЄС), які водночас просувають демократичні цінності.

Таким чином, концепт європейської безпеки в ліберальному розумінні охоплює як міждержавну співпрацю і верховенство права, так і захист базових прав особи. Це відображає переконання, що стійка безпека досягається не через баланс сил, а через створення спільного простору свободи та добробуту. Ліберальний підхід, підсумовуючи, трактує безпеку Європи як такий стан міжнародних відносин, за якого мінімізовано загрози війни та насильства, а громадяни держав

захищені інститутами, законами та взаємозв'язками, що стримують агресію і забезпечують стабільність розвитку.

1.2. Трансформація концепції європейської безпеки з 2014 до 2024 рр.

Період 2014–2024 років ознаменувався глибокою трансформацією концепції європейської безпеки у відповідь на безпрецедентні геополітичні зрушення, ескалацію конфліктів та глобальні кризи. За це десятиліття відбулося переосмислення ролі Європи як безпекового актора – значно ширше за традиційну військово-політичну логіку часів холодної війни. Якщо раніше європейська безпека зводилася переважно до питань територіальної оборони та дипломатичного балансування, то в цей період вона перетворилася на багатовимірну парадигму, що включає також економічну, кібернетичну, біологічну та інформаційну компоненти. Іншими словами, поняття безпеки в Європі було розширене: поряд із військовими загрозами на передній план вийшли енергетична безпека, стійкість до кібератак, захист здоров'я громадян, інформаційна безпека та захист критичної інфраструктури. Це відображало усвідомлення того, що загрози ХХІ століття мають комплексний характер і вимагають комплексної відповіді.

Відправною точкою новітніх змін стала російська агресія проти України у 2014 році. Анексія Криму в лютому 2014-го та початок гібридної війни на Донбасі стали не просто черговим локальним конфліктом, а радикальним викликом основоположним принципам повоєнного європейського порядку безпеки. Зокрема, було порушено принцип непорушності кордонів, закріплений у Гельсінському заключному акті 1975 року. Ці події зруйнували уявлення про «постконфліктну Європу» і змусили країни ЄС та НАТО переглянути базові підходи до стримування та оборони. Як слушно зазначають М. Ріддервольд норвезька професорка-дослідниця (за сумісництвом) у Науково-дослідній групі з питань безпеки та оборони і П. Рієкер, професорка-дослідниця Норвезького інституту міжнародних відносин (2024), саме криза 2014 року активізувала внутрішні дебати в Євросоюзі щодо неспроможності самих лише інструментів «soft power» перед обличчям

зовнішньої агресії. ЄС, який тривалий час покладался на м'яку силу та дипломатію, усвідомив необхідність повернення до серйозного стратегічного планування у сфері оборони. Поворот 2014 року фактично поклав край ілюзіям про гарантовану стабільність на східних рубежах Європи та продемонстрував, що військові загрози на континенті знову реальні.

Однією з ключових відповідей Євросоюзу на нові виклики стала розробка актуалізованої стратегії безпеки. У червні 2016 року було ухвалено Глобальну стратегію ЄС (Global Strategy for the European Union's Foreign and Security Policy) – документ, що замінив попередню Європейську стратегію безпеки 2003 року. Глобальна стратегія 2016 року вперше офіційно запровадила концепцію стратегічної автономії як наріжний принцип оновленої політики безпеки ЄС. Йшлося про зміцнення власних оборонних спроможностей Євросоюзу та зменшення залежності від НАТО і, зокрема, від США у питаннях захисту. У тексті Стратегії прямо наголошувалося, що ЄС має «взяти більшу відповідальність за свою безпеку» та розвивати здатність діяти самостійно, у тому числі поза межами Союзу, захищаючи свої інтереси (European External Action Service, 2016). Такий поворот відображав зміну ментальності: Європа почала розглядати себе не лише як «споживача» безпеки, але і як потенційного постачальника безпеки у міжнародному масштабі. Стратегія 2016 року стала концептуальним підґрунтям для цілої низки ініціатив, покликаних практично зміцнити оборонний вимір ЄС.

У процесі імплементації Глобальної стратегії було досягнуто кілька важливих кроків. По-перше, у 2017 році засновано механізм Постійної структурованої співпраці (PESCO) – платформу, що об'єднала частину країн ЄС задля спільної реалізації оборонних проєктів і координації військового розвитку. PESCO дозволила консолідувати оборонну промисловість Європи та уніфікувати стандарти у військовій сфері між державами-членами, підвищуючи злагодженість їх дій. По-друге, започатковано Європейський оборонний фонд (EDF), призначений для фінансування досліджень і розробок у сфері безпеки. Створення EDF стало відповіддю на технологічні виклики: фонд покликаний стимулювати інновації в ЄС і зменшити критичну залежність від імпорту оборонних технологій

з-за меж Союзу. За оцінками аналітиків, такі ініціативи, як PESCO та EDF, знаменували собою народження «європейського стовпа оборони» – доповнення, а подекуди й альтернативи натовським структурам (Dorosh, 2023, с. 3–5). Вони відображали прагнення Європи більш самостійно дбати про свою безпеку, особливо на тлі непевності щодо трансатлантичної єдності у майбутньому.

Несподіваним каталізатором подальшої еволюції безпекової концепції стала пандемія COVID-19 (2020). Глобальна пандемія, здавалося б далека від традиційних питань оборони, висвітила нові аспекти безпеки. ЄС зіткнувся із загрозою не зовні, а зсередини – масове зараження людей вірусом спричинило колапс систем охорони здоров'я, економічний шок та порушення функціонування спільного ринку. У відповідь на ці виклики Євросоюз вимушено розширив дефініцію безпеки: до неї були інтегровані елементи біологічної безпеки, санітарно-епідеміологічної готовності, захисту ланцюгів постачання стратегічних товарів, продовольчої та фармацевтичної безпеки. Значна увага приділяється і зміцненню цифрової стійкості, адже в умовах локдаунів критично зросла роль інформаційних технологій. Пандемія також загострила проблему кібербезпеки: стрімко почастишали кібератаки на лікарні, урядові мережі та інші об'єкти критичної інфраструктури.

Як зауважує А. Моїзе (2023), доцент кафедри криміналістики Бухарестського університету імені Спіру Харета., COVID-19 мотивував ЄС активніше протидіяти кіберзагрозам і прискорив формування спільної стратегії у сфері кібербезпеки. Ба більше, криза COVID-19 продемонструвала небезпечну залежність Європи від зовнішніх постачань у сфері медичних товарів. Г. Розен, доцент, яка працює дослідницею та аналітикинею в Центрі європейських студій ARENA. і С. Мен'єр – старша наукова співробітниця Принстонської школи громадських та міжнародних відносин, співдиректорка Програми ЄС у Принстоні (2023) підкреслюють, що пандемія оголила вразливість ЄС через залежність від Китаю та інших країн щодо ліків і обладнання, що, своєю чергою, спонукало Євросоюз почати курс на «економічний суверенітет. Фактично, поняття безпеки доповнилося економічним

виміром: забезпечення стратегічної автономії тепер стосується не лише військової сфери, а й критично важливих галузей економіки та технологій.

Кульмінаційним моментом трансформації європейської безпеки стало повномасштабне вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 року. Цей акт агресії вразив Європу найбільше з часів Другої світової війни, його називають «європейським 11 вересня» за масштабом шоку. Канцлер Німеччини Олаф Шольц у промові 27 лютого 2022 р. проголосив, що настала «злам епохи» (з нім. *Zeitenwende*), підкресливши крах колишньої стратегії умиротворення Росії. Старі підходи більше не працюють, і Європа мусить швидко адаптуватися до нової реальності. Німеччина, роками стримана в оборонній політиці, зробила безпрецедентний крок – створила спеціальний фонд на 100 млрд євро для переозброєння Бундесверу. Цей розворот, по суті, розірвав з довоєнною німецькою традицією мінімізації військових витрат і ознаменував початок нової ери в політиці Берліна (Tausendfreund, 2022). В європейському масштабі наслідком війни стала мобілізація ресурсів і волі на захист спільних цінностей. ЄС і НАТО в надзвичайно короткі терміни згуртувалися на підтримку України: уперше в історії Євросоюзу почали надавати летальне озброєння (через Європейський фонд миру), розгорнули тренувальну місію EUMAM для українських військових, запровадили найжорсткіші санкції проти агресора. Усе це свідчить про радикальний зсув від декларацій до дій: Європа перейшла від риторики «глибокої стурбованості» до практичної реалізації оборонних зобов'язань. Разом з тим, війна зумовила і внутрішні зміни в балансі сил всередині ЄС – східноєвропейські країни (Польща, країни Балтії, Чехія, Словаччина) стали новими центрами рішучості та безпекової ініціативи. Як зазначає *New York Times*, війна в Україні фактично перемістила центр ваги влади в Європі на Схід (Douthat, 2022). Польща та балтійські держави, маючи безпосередній досвід сусідства з Росією, зайняли жорстку позицію та почали активно впливати на порядок денний ЄС і НАТО (Erlanger, 2023). Це змінило динаміку ухвалення рішень у Європі, посиливши голос тих, хто наполягав на максимальному посиленні оборони і стримуванні агресора.

У 2023 році Європейський Союз зробив черговий концептуальний крок, формалізувавши поняття «економічної безпеки». Влітку 2023 р. Єврокомісія та Європейська служба зовнішніх дій оприлюднили Joint Communication on European Economic Security Strategy – спільну заяву, що окреслила стратегію захисту економічних інтересів ЄС. Цей документ застерігає від надмірної відкритості та наївності: фактично задекларовано перехід від концепції «відкритої Європи» до більш «обачливої Європи» з погляду економічної взаємодії із зовнішнім світом. Нові підходи включають фільтрацію іноземних інвестицій (щоб запобігти контролю критичних активів з боку недружніх держав), контроль за експортом передових технологій подвійного призначення, заходи проти економічного шантажу та дезінформації. По суті, економічна політика стала розглядатися як складник безпеки: торгівля, інвестиції і технології тепер оцінюються крізь призму потенційних ризиків для стратегічної автономії ЄС (Rosén & Meunier, 2023). Таким чином, на тлі геополітичної конфронтації з авторитарними державами Європа почала вибудовувати механізми геоекономічного стримування – відхід від наївного економічного лібералізму до більш захищеної моделі розвитку.

Отже, у 2014–2024 рр. відбулася фундаментальна перебудова європейської концепції безпеки. Якщо на початку десятиліття Європа все ще сподівалася на стабільність через інтеграцію та дипломатію, то наприкінці – вже діяла як згуртований оборонний актор. Європейська безпека еволюціонувала від традиційної колективної оборони до комплексного стратегічного мислення, що поєднує військові, економічні, кібернетичні, біологічні та політичні аспекти. Особливу роль у цій трансформації відіграла війна в Україні, яка стала одночасно каталізатором змін і випробуванням на міцність європейської безпекової архітектури. ЄС продемонстрував здатність швидко вчитися і адаптувати свою стратегію: від розробки нових концепцій (стратегічна автономія, економічна безпека) до впровадження конкретних механізмів (санкції, фонди, місії). Цей досвід означає, що Європа фактично пережила «coming of age» – становлення як зрілого суб'єкта безпеки. У наступних розділах буде проаналізовано, як зазначені

концептуальні зрушення вплинули на дипломатичні відносини між Україною, Польщею та Німеччиною в контексті європейської безпеки.

1.3. Методи дослідження відносин аналізованих держав в контексті європейської безпеки

Дослідження явищ європейської безпеки потребує застосування комплексу наукових методів, які дозволяють розкрити та історичну еволюцію безпекових концептів, і сучасну динаміку політики та інституцій. У межах даної роботи використано чотири методи. Кожен із них має власне методологічне підґрунтя та доповнює інші, забезпечуючи всебічне охоплення предмета дослідження. Враховуючи специфіку співпраці України, Польщі та Німеччини у сфері безпеки, поєднання цих методів дозволяє прослідкувати розвиток подій у хронології, проаналізувати зміст офіційних дискурсів та глибоко вивчити конкретний кейс взаємодії зазначених держав.

Історичний метод дослідження – це спосіб наукового пізнання, що полягає у виявленні історичних фактів та реконструкції на їх основі історичного процесу, в межах якого розкривається логіка розвитку явища. Автори Фріц Сагер і Крістіан Россер, які досліджували історичний підхід в політології та міжнародних відносинах, зазначили, що цей підхід передбачає вивчення виникнення, формування та еволюції об'єкта дослідження в хронологічній послідовності (F. Sager, C. Rosser. 2015). В основі цього методу лежить принцип історизму – розуміння будь-якого явища у його розвитку та зв'язку з конкретними історичними умовами. Застосування історичного підходу в контексті європейської безпеки означає, що увага зосереджується на ключових подіях та рішеннях, які вплинули на трансформацію безпекової політики Європи. Такий метод дозволяє простежити причинно-наслідкові зв'язки між подіями різних років, побачити тренди та поворотні моменти. Історичний аналіз широко використовується у працях, що досліджують еволюцію європейської безпеки від часів холодної війни до сьогодення. Зокрема, монографія «Reimagining NATO after Crimea: Defender of the

rule-based order and truth?» під редакцією П. Бомонта, Й. Вільгельмсена, К. Єрде (2024) демонструє застосування історичного методу для аналізу змін у стратегії НАТО після 2014 року. Дослідники в цій праці не просто фіксують послідовність рішень Альянсу, але й аналізують, як нові загрози та виклики впливали на риторику і дії НАТО протягом років. Інший приклад – це дослідження С. Каппа та Л. Фікс (2024) «German, French, and Polish Perspectives on the War in Ukraine», де історичний підхід використано для порівняння реакцій провідних європейських держав на події після анексії Криму. Автори простежують динаміку переходу від початкового розчарування в механізмах багатосторонньої безпеки (як-от ОБСЄ) до усвідомлення необхідності більш активної політики стримування агресора з боку Німеччини, Франції та Польщі. Важливо, що історичний метод присутній і у теоретичних роботах з безпекових студій: так, Р.Б.Дж. Волкер (1990) наголошував на необхідності аналізувати довгострокові зміни міжнародного порядку (суверенітет, норми) для розуміння сучасних питань безпеки. Отже, історичний підхід у цьому дослідженні дає змогу відтворити послідовність подій та рішень у 2014–2024 роках, що відбувались між Україною, Польщею та Німеччиною, і зрозуміти логіку цих змін у ширшому контексті розвитку європейської безпеки.

Другим важливим методом є контент-аналіз – систематичний аналіз змісту текстових або медійних джерел. За класичним визначенням, контент-аналіз – це дослідницька техніка для формулювання відтворюваних і валідних висновків із текстових даних у контекст їх використання (Krippendorff, 1980, p. 21). Іншими словами, контент-аналіз дозволяє виявляти приховані смисли, частоту та контексти вживання тих чи інших понять, відстежувати риторику та наративи, що формуються у процесі комунікації. У дослідженнях з європейської безпеки контент-аналіз застосовується для вивчення офіційних документів, заяв, стратегій, медіапублікацій – з метою зрозуміти, як трансформується дискурс безпеки, які пріоритети висуваються на перший план. З другої половини 2000-х спостерігається зростання ролі контент-аналізу саме в дослідженні дискурсивних трансформацій у сфері безпеки. Наприклад, Ріддервольд і Рікер (2024) у статті «Finally coming of age? EU foreign and security policy after Ukraine» застосували якісний контент-аналіз

рішень Ради ЄС, заяв європейських лідерів та стратегічних документів, щоб зафіксувати, як формулювалися основні наративи безпеки після 2014 року. Вони виокремили ключові концепти, що набули популярності у дискурсі – такі як «гібридна загроза», «стратегічна автономія», «економічна безпека» – і простежили, коли та чому ці поняття почали домінувати в офіційних текстах. Подібно, А. Моїзе (2023) у своєму дослідженні стратегії ЄС у сфері кібербезпеки проаналізував комунікації Єврокомісії, резолюції Європарламенту та національні кіберстратегії, використовуючи як кількісний, так і якісний контент-аналіз. Це дозволило йому визначити головні теми та мотиви, що визначають пріоритети спільної політики ЄС у кіберпросторі (напр., акцент на «цифровій стійкості» або «суверенітеті даних»). Таким чином, контент-аналіз у нашій роботі допоможе систематично вивчити риторику та політичні тексти трьох країн (України, Польщі, Німеччини) та ЄС за десятиліття, аби виявити зміни у їх баченні безпеки. Зокрема, буде проаналізовано ключові стратегічні документи, офіційні заяви лідерів, спільні декларації – з метою виявити, які загрози та пріоритети висувалися, як змінювався тон і зміст цих повідомлень з 2014 до 2024 року. Контент-аналіз дасть змогу побачити, наскільки узгодженою чи різною була безпекова риторика зазначених держав, як вона резонувала з загальноєвропейським дискурсом, та чи відбулися зближення позицій протягом цього періоду.

Третім методом, що доповнює дослідження, є метод кейс-стаді (з англ. case study) – глибокий аналіз конкретного випадку у його реальному контексті. Кейс-стаді включає пильне, поглиблене та детальне вивчення окремого явища чи випадку в контексті реального світу (Feagin, J.R. Orum, A.M., & Sjoberg, G., 1991). Іншими словами, цей метод дозволяє найбільш повно і глибоко дослідити певний об'єкт, процес або явище, щоб отримати багатогранне розуміння його природи (Feagin, J.R. Orum, A.M., & Sjoberg, G., 1991). У соціальних науках кейс-стаді є якісним методом, що зазвичай застосовується, коли потрібно розібратися в унікальності випадку, виявити причинно-наслідкові зв'язки та специфічні умови розвитку подій. Перевагою кейс-стаді є можливість врахувати широкий контекст та деталі, які можуть бути втрачені при поверховому огляді багатьох випадків. В

межах безпекових досліджень метод case study дозволяє, наприклад, проаналізувати окрему кризу або політику окремої держави як «кейс», з якого можна зробити глибші висновки про загальні тенденції. Так, Дж. Дрідгер (2023) у статті про російську політику безпеки провів кейс-стаді Росії за режиму Путіна, щоб зрозуміти мотиви і чинники, які призвели до наступальної війни. Досліджуючи один випадок – рішення російського керівництва – він отримав дані про те, як внутрішні уявлення про ризики та прийнятність втрат впливають на зовнішню агресивну поведінку (цей кейс висвітлив феномен risk acceptance у безпековій політиці). Інший приклад – робота І. Гаяускайте (2013), де здійснено порівняльний кейс-аналіз двох стратегічних партнерств: польсько-українського та литовсько-українського. Дослідниця розглянула кожне партнерство як окремий випадок, детально проаналізувавши історію, досягнення і проблеми відносин між відповідними країнами, що дало змогу виявити фактори успішності стратегічного співробітництва на пострадянському просторі. У нашому дослідженні метод кейс-стаді застосовується до тристоронніх відносин Україна – Польща – Німеччина в контексті європейської безпеки. Ці відносини самі по собі становлять специфічний випадок міжнародної взаємодії: з одного боку, дві країни Центрально-Східної Європи (Україна і Польща), одна з яких перебуває поза ЄС і НАТО, а інша – член обох союзів; з іншого – ключова держава Західної Європи (Німеччина), яка після 2014 року опинилася перед викликом перегляду своєї східної політики. Аналіз цього тристороннього кейсу дозволить глибоко дослідити, як змінилась політика кожної з трьох держав у відповідь на спільні загрози (російську агресію), як вибудовувалося їх співробітництво у безпековій сфері, які виникали розбіжності та як вони вирішувалися. Застосування кейс-стаді дає можливість ув'язати воедино історичний і політичний контекст та конкретні дії акторів: ми розглядаємо тристоронні дипломатичні відносини як цілісну ситуацію, занурену в реалії європейської безпеки цього десятиліття.

У межах цього дослідження, поряд із класичними підходами: історичним методом, контент-аналізом та кейс-стаді, було застосовано також методологію прогнозування й побудови сценаріїв, розроблену Бйорном Кульпом (Serbia and

Kosovo in 2035 – Scenarios, 2018). Ця п'ятиетапна модель дозволила поєднати системне мислення з якісним сценарним аналізом, що надзвичайно важливо в умовах високої динаміки безпекової ситуації в Європі. Її застосування дало змогу не лише проаналізувати минулі події, а й побудувати альтернативні вектори розвитку тристоронніх відносин України, Польщі та Німеччини у 2025–2030 роках. Зокрема, ключовими етапами були: ідентифікація основних факторів впливу, аналіз їхньої взаємодії в межах системної моделі, формування проєкцій майбутнього, побудова внутрішньо узгоджених сценаріїв (А і В), а також стратегічна інтерпретація кожного з них.

На основі описаних методологічних підходів формується комплексна дослідницька стратегія. Історичний підхід дозволяє відтворити хронологію та логіку змін у політиці безпеки, контент-аналіз – виявити смисли, цінності й ідеї, що стоять за офіційними рішеннями та заявами, а кейс-стаді – детально розглянути конкретний приклад взаємодії держав у сфері безпеки. Метод сценарного аналізу не лише доповнив емпіричну частину роботи, а й значно розширив аналітичні горизонти щодо майбутнього тристоронніх відносин проаналізованих держав.

Комплексне поєднання цих методів дає змогу розкрити як зовнішню динаміку подій (послідовність і контекст ключових рішень, еволюцію стратегій), так і внутрішню сутність трансформацій безпекової концепції – тобто мотиви, дискурси та механізми, які за ними стоять. У підсумку, спираючись на окреслені теоретико-методологічні засади, у наступному розділі роботи буде здійснено безпосередній аналіз дипломатичних відносин між Україною, Польщею та Німеччиною протягом 2014–2024 років – з урахуванням тих концептуальних змін та підходів, що були розглянуті вище. Це дозволить перевірити висновки теорії на практиці та показати специфіку реалізації європейської безпекової політики на конкретному прикладі.

РОЗДІЛ 2. ІСТОРИЧНА ЕВОЛЮЦІЯ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ, ПОЛЬЩЕЮ ТА НІМЕЧЧИНОЮ (2014–2024)

2.1. Початковий етап відносин (2014–2015)

Початок 2014 року ознаменував різку зміну безпекового середовища в Європі та випробував дипломатичні зв'язки України, Польщі й Німеччини. Після Революції Гідності та втечі президента В. Януковича у лютому 2014 р., Україна зіткнулася з прямою агресією Росії: у березні 2014 р. Росія незаконно анексувала Крим, а з квітня 2014 р. розгорілася підтримувана РФ збройна сепаратистська інспірація на Донбасі.

Ці події поставили під загрозу всю повоєнну систему європейської безпеки, тож реакція Польщі та Німеччини була негайною. Обидві держави, як члени НАТО та ЄС, одностайно засудили порушення суверенітету й територіальної цілісності України та наголосили на неприйнятності силової зміни кордонів у Європі (Merkel, 2014; Tusk, 2014).

Канцлер Німеччини Ангела Меркель зайняла незвично тверду позицію щодо дій Москви – попри тісні економічні зв'язки Берліна з РФ вона стала лідером зусиль ЄС із протидії агресії. Втім така жорстка позиція виглядала непослідовною на тлі підтримки Берліном проєкту «Північний потік-2». Меркель наполягала, що повернення до “business as usual” з Росією неможливе, адже її дії підривають порядок, який був побудований після Холодної війни (Dempsey, 2014). Завдяки лідерству Німеччини Євросоюз уже в березні 2014 р. призупинив переговори про спрощення візового режиму та нову базову угоду з РФ, а згодом перейшов до поетапного запровадження санкцій проти Росії – від візових заборон і замороження активів конкретних посадовців до секторальних обмежень у фінансовій та енергетичній сферах.

Реалістично інтерпретуючи ситуацію, Берлін прагнув покарати Москву достатньо відчутно, аби стримати її від подальшої агресії, але водночас забезпечити

власні інтереси. Попередній курс Німеччини на тісне партнерство з Росією (політика *Ostpolitik*) змінився під тиском обставин – російська загроза вимагала від Берліна захисту європейського балансу сил навіть ціною економічних втрат. Хоча всередині самої Німеччини на початку кризи лунали й стримані голоси (представники бізнес-кіл, окремі політики) із застереженнями щодо розриву з Росією, уряд Меркель зрештою консолидував еліти навколо курсу стримування агресора шляхом санкцій та дипломатичного тиску (Meister, 2014).

Польща зі свого боку виступила як «адвокат України» в Європі. Польський уряд Дональда Туска вже наприкінці лютого – на початку березня 2014 р. активно закликав Захід дати рішучу відсіч діям Кремля. Варшава заявила про невизнання анексії Криму та вимагала політичного розв'язання кризи із обов'язковим дотриманням територіальної цілісності України (Waszczykowski, 2014). У квітні 2014 р., коли Україна розпочала антитерористичну операцію (АТО) проти сепаратистів на Донбасі, прем'єр Д. Туск відверто підтримав право України на самозахист, заявивши, що «Путін зупиниться там, де дозволить Україна. Тому Київ має діяти рішуче» (Українська правда, 2014). Ця різка заява віддзеркалювала польське сприйняття агресії РФ як екзистенційної загрози не лише для України, а й для самого східного флангу НАТО. Реалістична парадигма пояснює таку позицію Польщі її національними інтересами: стримати Росію в Україні, аби забезпечити власну безпеку. Польща негайно надала практичну підтримку Україні: польські лікарні приймали поранених майданівців та бійців АТО, уряд організував постачання гуманітарної допомоги на схід України.

Помітною стала спільна дипломатична акція Польщі, Німеччини та Франції в розпал революційних подій у Києві. 21 лютого 2014 р. міністри закордонних справ цих країн (Р. Сікорський, Ф.-В. Штайнмайєр та Л. Фабіус) виступили посередниками між урядом Януковича та опозицією і підписали Угоду про врегулювання кризи в Україні. Хоча угода не була реалізована через стрімкий розвиток подій (Янукович уже наступного дня втік з країни, а в Києві сформувався новий уряд), цей крок засвідчив готовність Варшави й Берліна діяти спільно для мирного врегулювання конфліктів в Україні – спочатку через діалог і компроміс

(логіка лібералізму). Однак реалії продемонстрували обмеженість такого підходу: всупереч зусиллям європейців, баланс сил на місцях визначив подальший хід подій – російська інтервенція перекреслила досягнуті домовленості. Відтак, навесні 2014 р. криза перейшла у військову фазу, і Німеччина взяла на себе провідну роль у дипломатичних зусиллях з її деескалації.

За ініціативи А. Меркель та президента Франції Ф. Олланда був створений т.зв. “Нормандський формат” переговорів за участю лідерів Німеччини, Франції, України та Росії. Польща, яка прагнула долучитися до цих мирних переговорів, не була включена до формату – що викликало у Варшаві розчарування та критику про «відсунення Польщі» від вирішення долі Донбасу. Берлін запевнив польських партнерів, що не діятиме за спиною Польщі та захищатиме спільні інтереси Європи у перемовинах. Основні учасники переговорів вирішили обмежитися форматом «четвірки» (Німеччина, Франція, Україна, Росія), тому участь Польщі навіть не розглядалася – такий підхід пояснювали небажанням ускладнювати перемовини залученням додаткового учасника.

Попри розбіжності щодо формату переговорів, Польща і Німеччина діяли узгоджено у підтримці перших мирних домовленостей. 5 вересня 2014 р. у Мінську за посередництва ОБСЄ та за підтримки Німеччини і Франції було підписано Мінський протокол про припинення вогню (Мінськ I). Цей документ, а також детальніший “Комплекс заходів з виконання Мінських угод” від 12 лютого 2015 р. (Мінськ II) закликали до негайного перемир’я, відведення важких озброєнь, обміну полоненими та започаткування політичного процесу – зокрема надання особливого статусу окремим районам Донбасу та проведення там місцевих виборів під наглядом ОБСЄ. Укладення цих угод стало результатом інтенсивної дипломатії Меркель: вона разом з Олландом здійснила безпрецедентні візити до Києва й Москви в розпал боїв під Дебальцевим у лютому 2015 р., переконуючи П. Порошенка та В. Путіна піти на компроміс. Хоча Мінські домовленості не принесли сталого миру (перемир’я постійно порушувалося), сам факт їх досягнення утвердив позицію Німеччини як ключового миротворця в Європі. Для Меркель ставки були високі: успіх переговорів мав зупинити подальшу ескалацію

і зберегти обличчя всім сторонам, не вдаючись до військової інтервенції НАТО (що могла спричинити пряму конфронтацію з РФ). Реалістично кажучи, Берлін намагався “заморозити” конфлікт дипломатично, аби відновити баланс сил у Центрально-Східній Європі (ЦСЄ) та відтермінувати небезпечне зіткнення великих держав.

Польща, хоча й не була безпосередньо на переговорах у Мінську, повністю підтримала досягнуті домовленості та взяла на себе роль їх активного промоутера на міжнародних майданчиках. Уже в березні 2015 р. польський Сейм одностайно ухвалив резолюцію на підтримку України, що засуджувала агресію РФ та закликала всі сторони виконувати Мінські угоди (Sejm RP, 2015). Новообраний президент Польщі Анджей Дуда запропонував альтернативний підхід: у вересні 2015 р. з трибуни Генеральної Асамблеї ООН він висловив ідею розгорнути на Донбасі миротворчу місію ООН, аргументуючи, що міжнародні блакитні шоломи допомогли б реалізувати положення Мінська (Дуда, 2015). Попри те, що ця ініціатива не була реалізована через опір Росії в Радбезі ООН, вона відобразила прагнення Польщі до більш активного залучення міжнародних інституцій для гарантування миру.

Іншим ключовим напрямом взаємодії Польщі та Німеччини у 2014–2015 рр. стала координація санкційної політики та зусиль зі зміцнення енергетичної безпеки Європи. Польща послідовно виступала за жорсткі економічні санкції проти РФ, наголошуючи, що стримування агресора неможливе без серйозного економічного тиску (Kwaśniewski, 2014). Німеччина, попри значну залежність від російських енергоносіїв, зрештою також підтримала спільну позицію ЄС щодо санкцій. Єдина політика Євросоюзу в питанні дипломатичного та економічного тиску на Москву багато в чому стала плодом німецько-польських зусиль з консолідації Європи. Уже у вересні 2014 р., після збиття рейсу МН17, під тиском Німеччини ЄС перейшов до секторальних санкцій проти фінансового, нафтового та оборонних секторів РФ. Польща при цьому демонструвала стратегічну передбачливість, працюючи над зменшенням власної енергозалежності: наприкінці 2015 р. вона завершила

будівництво LNG-терміналу у Свіноуйсьці, відкривши доступ до альтернативного постачання газу (Szkola, 2016).

Варшава також відкрито закликала Берлін відмовитися від підтримки проекту газопроводу “Північний потік-2” (Nord Stream 2) – російської ініціативи, спрямованої на обходження української ГТС та посилення енергетичного впливу РФ у Європі. На той час (2014–2015) уряд Меркель наполягав, що “Nord Stream 2” є “приватно-комерційним проектом” і відмовлявся його зупинити, що викликало невдоволення як Києва, так і Варшави. З позицій лібералізму, тут проявилася перша серйозна різниця інтересів: Польща й Україна бачили в “Північному потоці-2” загрозу своїй безпеці та важіль впливу Кремля, тоді як Німеччина намагалася захистити свої економічні вигоди й відкласти конфронтацію з Москвою на енергетичному полі.

Втім, навіть у цьому питанні Берлін постарався зберегти солідарність – німецькі посадовці запевняли, що газопровід не запрацює, якщо Росія піде на нову масштабну агресію (Stahl, 2015). Отже, на початковому етапі кризи розбіжності між Польщею та Німеччиною у сприйнятті загроз (обережність Берліна vs. рішучість Варшави) вже проявилися, але не підірвали їхньої загальної єдності у підтримці України.

Таким чином, у 2014–2015 рр. дипломатичні відносини України, Польщі та Німеччини пройшли через фазу критичного випробування. З одного боку, Польща і Німеччина проявили солідарність з Україною – через санкції, політичну підтримку, залучення міжнародних організацій та участь у мирних переговорах.

З іншого боку, стали помітними і перші ознаки різних підходів, зумовлених національними інтересами: Польща зайняла більш “яструбину” позицію, відстоюючи жорстку лінію щодо РФ (на основі власної історичної пам’яті та безпекових розрахунків), тоді як Німеччина балансувала між бажанням покарати агресора і зберегти стабільність для своїх економічних інтересів.

Варто відзначити, що попри серйозні розбіжності (на кшталт питання “Північного потоку-2” чи долучення Польщі до переговорів), Польща та Німеччина у цей період вміло використовували й інституційні важелі впливу, демонструючи

елементи ліберального підходу паралельно з реалістичним. Вони спільно задіяли механізми НАТО (стаття 4 і трастові фонди), ЄС (санкції) та ОБСЄ (моніторинг) для підтримки України. Польща наполягала на формальному закріпленні перспектив євроатлантичної інтеграції України, тоді як Німеччина, хоча й обережніше, такий курс підтримувала у принципі (відновлення політики “відкритих дверей” НАТО на саміті в Уельсі).

Наприкінці 2015 р., після двох років кризи, можна констатувати, що стратегічне партнерство України з Польщею та Німеччиною лише зміцніло під тиском зовнішньої загрози. Україна дедалі більше розглядала Польщу як свого найближчого адвоката в Європі, а Німеччину – як ключового гаранта загальноєвропейської підтримки. Цей період заклав основу для подальшого посилення співпраці у сфері безпеки, хоча і не розв’язав усіх протиріч – деякі з них дали про себе знати вже у наступні роки.

2.2. Посилення співпраці у сфері безпеки (2016–2019)

У 2016–2019 рр. відносини між Україною, Польщею та Німеччиною розвивалися в умовах *status quo* конфлікту на Донбасі: після Мінських угод інтенсивність боїв знизилася, але стійкого миру не настало. Цей проміжний період сторони використали для інституціоналізації підтримки України та зміцнення регіональної безпеки. Можна сказати, що Польща і Німеччина прагнули наростити власну силу та союзи в очікуванні тривалого протистояння з РФ, одночасно намагаючись утримати Росію від нових авантур шляхом демонстрації єдності та зміцнення оборони на сході Європи.

Важливим етапом стало проведення саміту НАТО у Варшаві в липні 2016 року. Для Польщі це була нагода підкреслити свою особливу позицію в регіоні. Під час саміту, на якому вперше окремо зустрілися глави держав НАТО з президентом України П. Порошенком, було ухвалено Комплексний пакет допомоги НАТО для України, що включав близько десятка трастових фондів (зокрема, для реформування логістики, системи командування, кібероборони, медичної

реабілітації тощо). Президент А. Дуда у своїй промові назвав безпеку України “невід’ємною частиною європейської безпеки”, чим чітко артикулював позицію Варшави: сильна обороноздатність України відповідає національним інтересам Польщі (Duda, 2016). Німеччина, хоч традиційно і обережна щодо питання членства України в НАТО, підтримала рішення Варшавського саміту – канцлер А. Меркель публічно підтвердила дію політики «відкритих дверей» Альянсу, але без конкретних термінів для України. Цей консенсус свідчив про те, що і Берлін, і Варшава усвідомлюють: інтеграція України в західні структури зміцнює загальноєвропейський баланс сил. Реалістично кажучи, союзники прагнули “прив’язати” Україну ближче до НАТО настільки, наскільки це можливо без формального членства, щоб підвищити її стійкість перед російським ревізіонізмом (Kaім, 2017).

Більш практичний вимір безпекової співпраці проявився у створенні спільних військових форматів. З 2016 р. запрацювала Литовсько-Польсько-Українська бригада (ЛитПолУкрбриг) зі штабом у Любліні – перше багатонаціональне військове формування за участі України та країн НАТО. Бригаду було сформовано на підставі угоди 2014 р., а в січні 2016 р. відкрито її штаб; у 2017 р. вона досягла операційної готовності та розпочала участь у спільних навчаннях. ЛитПолУкрбриг став символом тристоронньої солідарності та підвищення взаємосумісності українського війська з силами НАТО. Хоча Німеччина не брала участі в подібних тристоронніх підрозділах, Берлін також зробив вклад у підготовку українських військових. З 2015 р. Бундесвер приєднався до багатонаціональної тренувальної місії JMTG-U на полігоні Яворів (Львівщина), де інструктори США, Канади, Великої Британії, Польщі, Литви, Німеччини та інших союзників навчали українських військовослужбовців сучасним стандартам ведення бою. Таким чином, і Польща, і Німеччина на практиці допомагали посилити оборонний потенціал України, виходячи зі своїх можливостей. Для Польщі це була реалізація стратегії “навчити й оснастити сусіда” як бар’єр проти РФ, а для Німеччини – шанс внести посильний внесок у безпеку східного флангу без прямого постачання летального озброєння (яких до 2022 р. Берлін уникав з політичних міркувань).

На двосторонньому рівні 2016 р. ознаменувався якісним проривом у польсько-українській безпековій взаємодії. 2 грудня 2016 р., в день 25-ї річниці визнання Польщею незалежності України, у Варшаві було підписано “Загальну угоду між урядом Республіки Польща та Кабінетом Міністрів України про співробітництво у сфері оборони” (далі – Загальна угода 2016 р.). Її урочисто підписали у присутності президентів А. Дуди та П. Порошенка, що підкреслює стратегічний рівень домовленостей. Документ визначив 24 напрями подальшої співпраці між оборонними відомствами двох країн – серед них обмін розвідданими, спільні навчання, військово-технічне співробітництво, участь в багатонаціональних бригадах, кібербезпека, протидія гібридним загрозам тощо (Ministerstwo Obrony Narodowej RP, 2016). Як наголосив тодішній міністр оборони Польщі А. Мачеревич, угода супроводжувалася додатковим протоколом про розширення співпраці у сфері постачання військової техніки та послуг, зокрема щодо ракетних технологій і бронетанкового озброєння. Таким чином, вперше за сучасну історію було закладено договірну основу для фактичного військового союзу між Польщею та Україною. Це відповідало інтересам обох: Польща отримувала більш боєздатного союзника на сході, а Україна – доступ до польського військового досвіду, технологій і політичної підтримки в НАТО.

Водночас Німеччина пильно стежила, щоб така двостороння активність не порушила загальноєвропейської лінії: Берлін не заперечував проти польсько-українських домовленостей, але сам продовжував утримуватися від схожих угод з Україною, дотримуючись колективних рамок НАТО та ЄС.

Німеччина зосередилася на багатосторонніх ініціативах, намагаючись просунути реалізацію Мінського процесу та водночас зміцнити східний фланг НАТО. У 2016 р. Німеччина головувала в ОБСЄ і використовувала цей майданчик для діалогу з РФ щодо конфлікту, хоча прориву не сталося. Восени 2016 р. міністр закордонних справ Ф.-В. Штайнмаєр запропонував так звану “формулу Штайнмайєра” – механізм імплементації політичної частини Мінських угод (тимчасове набуття чинності законом про особливий статус Донбасу в день виборів на окупованих територіях, а після підтвердження їх чесності ОБСЄ – постійне

набуття чинності). Ця ініціатива була спробою розблокувати виконання Мінська, враховуючи вимоги Росії, і дістала стриману підтримку Франції та України (на той час президента Порошенка). Польща поставилася до “формули” скептично, побоюючись, що Захід може надто поступитися РФ у питаннях суверенітету України. У підсумку формула залишилася на папері до 2019 р. Проте важливо відзначити: Німеччина у 2016–2017 рр. докладала значних зусиль для дипломатичного врегулювання (зустрічі глав МЗС у “нормандському форматі”, пропозиції щодо введення миротворців ОБСЄ тощо), адже стабільність на сході Європи відповідала її національним інтересам (Wolff, 2017). Для Берліна Мінські домовленості залишалися рамками, що дозволяли уникнути прямого зіткнення з Росією і зберігати єдність ЄС щодо санкцій. Польща ж розглядала Мінськ радше як вимушену паузу та виходила з того, що справжнього миру можна досягти тільки з позиції сили. Ця різниця відображала різний стратегічний досвід: Польща, маючи історичний досвід Ялти, не надто довіряла домовленостям із Кремлем і робила ставку на нарощування власної та української могутності, тоді як Німеччина схильна була до компромісу, сподіваючись повернутися до передбачуваного порядку (Thränert, 2017).

Показово, що згодом, у 2022 році, президент Ф.-В. Штайнмаєр визнав помилковість цієї «формули» та перепросив за свою участь у тиску на Україну під час її просування.

У рамках НАТО у ці роки зроблено суттєві кроки для посилення стримування Росії. На тому ж Варшавському саміті 2016 р. союзники погодили розгортання сил посиленої передової присутності (Enhanced Forward Presence, EFP) – багатонаціональних батальйонних бойових груп у Польщі та країнах Балтії.

Це рішення відповідало давнім вимогам Варшави, яка ще з 2014 р. домагалася постійної присутності військ НАТО на своїй території. Німеччина, попри початкові сумніви (аби не провокувати РФ), також взяла на себе відповідальність – очолила батальйон НАТО в Литві, пославши чіткий сигнал про готовність захищати східних союзників. Такий крок значно підвищив довіру між Польщею та Німеччиною:

Берлін продемонстрував, що безпека ЦСЄ – його пріоритет, а Польща побачила в діях Німеччини справжнє *balancing* проти російської загрози (Szymański, 2018).

Відтак, до кінця десятиліття Польща й Німеччина, хоч і з різною інтенсивністю, діяли як партнери по стримуванню: Польща збільшувала власні оборонні витрати і модернізувала армію, тоді як Німеччина поступово нарощувала військову присутність на сході НАТО та схилилася до посилення Бундесверу після років скорочень. Як видно з Рис. 2.1, оборонний бюджет Польщі (у % ВВП) вже у 2019 р. тримався близько рекомендованих НАТО 2%, тоді як Німеччина лише почала рух до цієї позначки, що відображало різницю в сприйнятті загрози: для Варшави вона була більш нагальною, ніж для Берліна.

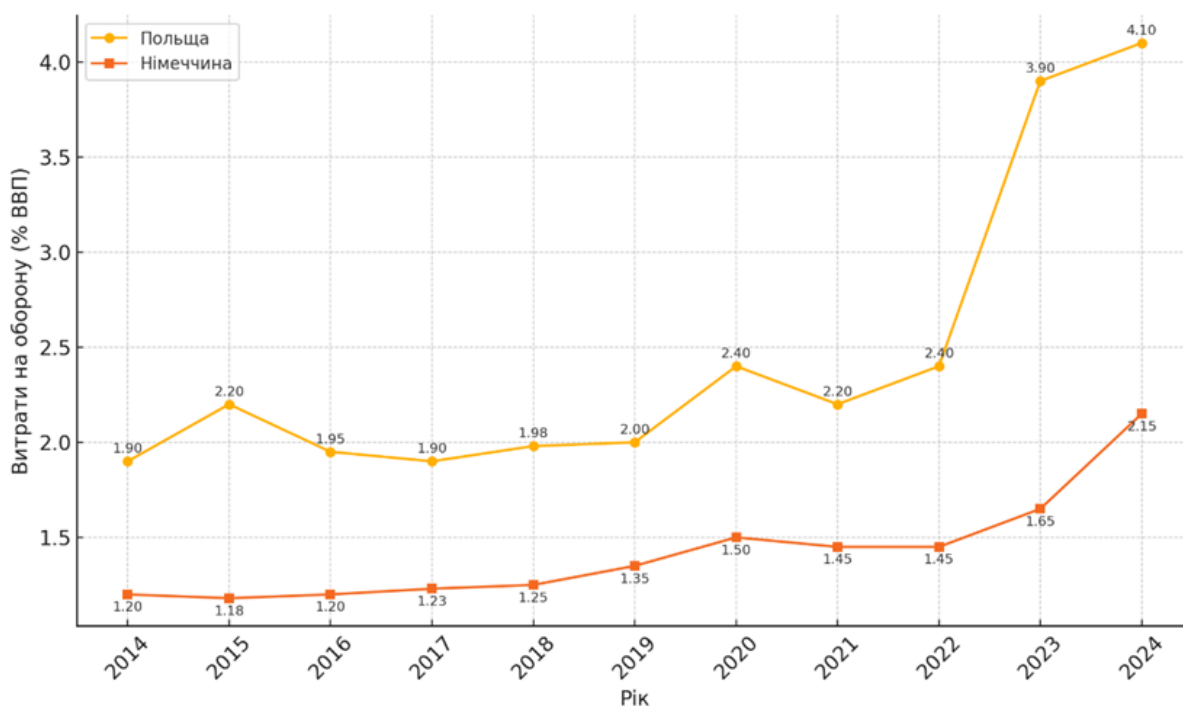

Рис. 2.1. Динаміка оборонних витратків Польщі та Німеччини, 2014–2024 рр. (відсоток ВВП).

Джерело: складено автором за даними НАТО, 2024.

Паралельно продовжувалася політична та економічна підтримка України з боку ЄС, де Польща і Німеччина відігравали провідні ролі. У 2016–2017 рр. Україна виконала умови для лібералізації візового режиму з ЄС – і в червні 2017 р. було запроваджено безвізові поїздки для українців до Шенгенської зони. Це рішення

лобіювалося, зокрема, Польщею (котра історично виступала за максимальне відкриття ЄС для українців) та підтримувалося Німеччиною як жест солідарності з українським суспільством (European Council, 2017). Хоч безвіз не мав прямого безпекового значення, він став важливим дипломатичним сигналом інтеграції України до євро бо пейської спільноти попри конфлікт. У економічній сфері в 2016 р. набрала чинності Угода про асоціацію Україна–ЄС (яку активно просували і Варшава, і Берлін з 2013 р.), що зміцнило торговельні зв'язки України з Польщею та Німеччиною. Польща в ці роки стала одним з найбільших торговельних партнерів України в Європі, а Німеччина – ключовим інвестором у українську економіку, сприяючи її стійкості (Національний банк України, 2019).

Водночас у польсько-українських відносинах виникали і тертя, зумовлені історичною пам'яттю та внутрішньою політикою. Зокрема, у липні 2016 р. польський Сейм ухвалив резолюцію про визнання Волинської трагедії геноцидом польського народу, що викликало гострий протест в Україні. У 2018 р. набули розголосу суперечки навколо трактування подій Другої світової війни (законодавчі ініціативи щодо Волинської трагедії та постаті С. Бандери). Ці питання спричинили тимчасове охолодження риторики між Варшавою та Києвом (польський Сейм ухвалив поправки до закону про Інститут нацпам'яті, що криміналізували заперечення злочинів українських націоналістів, а Україна у відповідь тимчасово призупинила ексгумацію польських поховань). Проте ці розбіжності не мали суттєвого впливу на стратегічну співпрацю, яка визначалася більш значущими чинниками – спільною загрозою з боку Росії. Уряди двох країн вирішили “винести за дужки” історичні теми та зосередитися на безпекових пріоритетах. Наприклад, уже в листопаді 2018 р. президенти Порошенко і Дуда зустрілися у Варшаві й домовилися про механізми примирення істориків, паралельно підписавши низку угод про економічне співробітництво (Prezydent RP, 2018). Це демонструє прагматизм обох держав: у критично важливі безпекові інтереси взяли гору над потенційними розбратами другого порядку.

Найбільш проблемним питанням залишався проєкт “Північний потік-2” (Nord Stream 2). У 2016–2019 рр. він перейшов у стадію активного будівництва,

попри протести Польщі та України. Варшава й Київ координували зусилля, аби зупинити цей газопровід: зокрема, зверталися до Єврокомісії щодо порушення ним Третього енергопакета, лобіювали США накласти санкції на учасників будівництва (що частково вдалося – у 2019 р. Конгрес США ухвалив санкції, які тимчасово призупинили завершення трубопроводу). Польща наполягала, що NS2 підриває європейську енергобезпеку і дає Кремлю важіль шантажу, дозволяючи йому відключити газ Україні без шкоди для постачання у Німеччину (Szymański, 2019). Німеччина ж довгий час захищала проєкт, виходячи зі своїх економічних інтересів і прагнення дешевих енергоносіїв: уряд Меркель стверджував, що трубопровід суто комерційний та не становить політичної загрози (Bundesregierung, 2018). Тут ми спостерігаємо класичний випадок конфлікту економічного прагматизму з безпековим імперативом: Польща як держава “прикордонна” ставила безпеку на перше місце, Німеччина як держава “тилова” дозволяла собі розкіш відносної стратегічної довіри до Росії заради бізнесу. Однак навіть у цьому питанні діалог тривав. У 2018 р. Меркель вперше визнала, що NS2 має і політичний вимір, та запевнила, що транзитний статус України мусить бути збережений (DW, 2018). Вона підтримала переговори з Путіним про гарантії транзиту через Україну після запуску нової труби. Ця еволюція позиції Берліна значною мірою стала наслідком тиску з боку Польщі, інших східноєвропейців і США. Зрештою в грудні 2019 р. Росія і Україна за сприяння ЄС (Німеччини) підписали новий транзитний контракт на 5 років, а сам Nord Stream 2 було зупинено буквально за крок до завершення (через американські санкції).

Таким чином, кризовий період 2014–2019 рр. завершився тим, що енергетична “битва” тимчасово лишилася за Польщею та Україною: Росія не змогла запуснути обхідний газопровід, а транзит через Україну продовжився, що мало важливі стратегічні наслідки (зберігаючи певний стримувальний фактор для РФ – ризик втратити європейський ринок газу у разі тотальної війни з Україною). Німеччина ж опинилася в ситуації, коли довелося врахувати позицію союзників, хоча вона і не відмовилася остаточно від NS2 до 2022 р.

Отже, 2016–2019 роки закріпили тенденцію до посилення тристоронньої дипломатичної та безпекової співпраці. Польща й Німеччина, діючи всередині НАТО, досягли прогресу в зміцненні оборони Центрально-Східної Європи (EFP, тренування українців, політична підтримка євроатлантичних прагнень Києва). Україна поступово інтегрувалася до західних структур – *de facto* якщо не *de jure*, – отримуючи від них все більше допомоги та зобов'язань. Водночас реалізм у цих відносинах проявився через конкуренцію за вплив і пріоритетність загроз: Польща почала позиціювати себе як головний союзник України, іноді критикуючи надто повільні кроки Німеччини; Німеччина ж залишалася лідером ЄС і модератором діалогу з РФ, не завжди допускаючи Польщу до перших ролей (як це було в “нормандському форматі”).

Попри окремі подразники (історичні спори, Nord Stream 2), стратегічна конвергенція інтересів взяла гору – усі три країни мали спільну мету не допустити розростання конфлікту й зберегти стабільність у Європі.

Наприкінці 2019 р., зі зміною влади в Україні (обрання В. Зеленського) відкрилися можливості для “перезавантаження” переговорів з РФ. У грудні 2019 р. відбувся саміт “Нормандської четвірки” в Парижі, де вперше зустрілися Зеленський і Путін за посередництва Меркель та Макрона. Польща підтримала нового українського лідера, хоча знову залишилася поза самим процесом. Цей саміт дав надію на поживлення Мінська, але реалізовані домовленості були мінімальними. Зате він став своєрідним завершенням етапу: Європа входила у нові 2020-ті з відчуттям, що конфлікт на Донбасі заморожено, а значить – можна обмежитися “стримуванням і діалогом” (гасло німецької політики). Однак вже за кілька років ці сподівання розіб'ються об нову хвилю агресії. Наступний період 2020–2024 рр. виявився навіть більш драматичним і трансформаційним, остаточно утвердивши реалістичні засади у відносинах України, Польщі та Німеччини.

2.3. Загострення безпекових викликів і трансформація відносин (2020–2024)

Починаючи з 2020 року, дипломатичний трикутник Україна–Польща–Німеччина діяв в умовах наростання нових безпекових викликів. Якщо на початку десятиліття ще були надії на поступове вирішення конфлікту (обрання В. Зеленського, чергове перемир'я на Донбасі влітку 2020 р.), то вже 2021 р. став очевидним поворот до більш небезпечної фази. Російська Федерація почала масштабне стягування військ до кордонів України, висуваючи ультиматуми щодо “гарантій безпеки” від НАТО. Європейські столиці опинилися перед загрозою найбільшої війни на континенті з часів 1945 року. За цих обставин відносини між Україною, Польщею та Німеччиною зазнали кардинальної трансформації: від системи стримування агресора перейшли до системи колективної відсічі агресії та фактичного військово-дипломатичного союзу, особливо між Києвом і Варшавою. З точки зору лібералізму акцент зміщується на зміцнення міжнародних інституцій, правове стримування та економічну взаємозалежність: через посилення ролі ООН, ЄС і НАТО, а також розбудову спільних норм і механізмів колективної безпеки країни хочуть протистояти ревізіоністській Росії. Останні сподівання на досягнення *modus vivendi* виключно через баланс сил вже відійшли на другий план, поступившись місцем комплексному інституційному підходу.

У 2020 р. на тлі відносного затишшя на Донбасі (діяло “хлібне перемир'я”) Україна і її сусіди зосередилися на інтеграційних проектах. За ініціативи міністра ЗС України Д. Кулеби у липні 2020 р. було створено новий регіональний формат – Люблінський трикутник України, Польщі та Литви. 28 липня 2020 р. у Любліні глави МЗС трьох країн підписали спільну Декларацію про заснування Люблінського трикутника. Документ наголошував на історичній близькості України, Польщі й Литви та потребі тіснішої політичної, економічної і військової співпраці задля зміцнення Центральної Європи та протидії спільним загрозам (насамперед російській агресії). Міністр Д. Кулеба підкреслив, що це “черговий крок України в Європу, повернення до європейської родини” і що Україна не лише

приєднується до наявних форматів, а й сама творить нові, залучаючись до справ Центральної Європи. У рамках Трикутника погоджено спільні кроки щодо захисту міжнародного права на тлі агресії РФ, координацію в міжнародних організаціях (НАТО, ЄС, ООН, ОБСЄ), підтримку євроатлантичних прагнень України та розвиток ініціативи Трьох морів. Люблінський трикутник став важливим майданчиком, на якому Польща і Литва консолідували зусилля для підтримки України, закладаючи регіональний “пояс” союзників на східному фланзі Європи.

Для Німеччини цей формат не був центральним, але Берлін позитивно сприймав, що члени ЄС і НАТО (Польща, Литва) активно “тягнуть” Україну на Захід. Це зменшувало навантаження на саму Німеччину і відповідало її інтересам щодо стабільності в регіоні (Die Zeit, 2020).

У 2021 р. Люблінський трикутник продемонстрував свою користь під час кризи в Білорусі (після тамтешніх протестів і репресій): Україна, Польща та Литва координували політику щодо режиму О. Лукашенка і протидії спільним загрозам з цього напрямку, включно з міграційною кризою на польсько-білоруському кордоні (осінь 2021) та інформаційними атаками (Joint Statement, Lublin Triangle, 2020).

Наприкінці 2021 р. ситуація навколо України стрімко загострилася. Польща та Німеччина, маючи доступ до розвідданих НАТО, усвідомлювали реальність загрози нового широкого вторгнення РФ. При цьому підходи двох країн дещо різнилися. Польща зайняла жорстку позицію стримування: уряд М. Моравецького закликав союзників негайно посилити військову присутність на східному фланзі та підготувати “пекельні санкції” проти Кремля на випадок наступу (Morawiecki, 2021). Варшава збільшила власну боєготовність – зокрема, восени 2021 р. схвалила план різкого підвищення оборонного бюджету і чисельності війська (ухвалено Закон про оборону Вітчизни, який передбачав довести витрати на оборону до 3% ВВП у 2022 р. та до 4% з 2023 р.).

З погляду лібералізму, Польща одночасно зміцнювала свої внутрішні інституції – демократичні, правові та економічні механізми — і активізувала співпрацю в рамках ЄС та НАТО, впроваджуючи правові й економічні рамки колективної безпеки та взаємозалежності, щоб через спільні норми, інституції й

економічні зв'язки стримати російську агресію. Німеччина ж наприкінці 2021 р. перебувала у процесі зміни уряду (грудень – прихід коаліції Олафа Шольца) і намагалася дати шанс дипломатії. Берлін поряд із Парижем інтенсифікував переговори з Москвою: новий канцлер О. Шольц та президент Ф. Макрон у січні-лютому 2022 р. здійснили візити до Києва та Москви, намагаючись переконати Путіна відмовитися від війни (Buras, 2022). Німеччина також спільно зі США працювала над компромісом щодо “Північного потоку-2”, який до того моменту був майже добудований. 21 липня 2021 р. Вашингтон і Берлін оприлюднили спільну заяву, де Німеччина зобов'язалася вжити заходів, якщо Росія використає енергію як зброю, і виділити ресурси на енергетичну безпеку України (Bundesregierung & White House, 2021). Ця американо-німецька угода викликала негативну реакцію Польщі та України – глави МЗС обох країн опублікували різку спільну заяву про те, що рішення щодо NS2 “створило додаткові політичні, військові та енергетичні загрози для України і Центральної Європи” (МЗС України, 2021). Це був рідкісний випадок, коли Київ і Варшава настільки відкрито критикували позицію Берліна: дві країни відчували себе обійденими домовленістю двох великих держав. Проте на практиці Німеччина все ж обіцяла вживати заходів – і коли Росія у жовтні 2021 р. почала штучно обмежувати постачання газу в Європу, щоб вибити сертифікацію NS2, Берлін не пішов на поступки і заморозив сертифікацію (попри тиск Москви). Це показало, що напередодні великої війни навіть Німеччина почала займати твердішу позицію. В середині січня 2022 р. німецький уряд чітко заявив: у разі вторгнення РФ в Україну “Північний потік-2” зупиниться (Scholz, 2022). Для Польщі це було важливим знаком, що Берлін стає на спільний фронт. Але деякі інші кроки Німеччини викликали критику: зокрема, відмова уряду Шольца в січні 2022 р. дозволити Естонії передати Україні німецькі гаубиці і пропозиція Україні лише 5000 військових шоломів замість зброї (DW, 2022). Міністр оборони Німеччини Крістіне Ламбрехт тоді заявила: “ми маємо історичну відповідальність – не постачати зброю в регіони конфліктів”. Польща відреагувала скептично; міністр М. Блашак зазначив, що “порожні жести не допоможуть зупинити російські танки”. На контрасті, у січні-лютому 2022 р.

Польща почала постачати Україні перші партії озброєнь зі своїх складів – ПТРК “Пірак” та ПЗРК “Гром” (пізніше відомі модернізовані як Piogun), боеприпаси тощо (Gazeta Prawna, 2022).

Так, напередодні вторгнення сформувався дисбаланс: Польща практично приготувалася до війни і допомагала Україні, тоді як Німеччина до останнього робила ставку на дипломатію і стримувалася у військовій допомозі. Це зумовило певну напруженість: польські експерти застерігали, що “політика умиротворення” Кремля з боку Берліна може лише заохотити Путіна (Saryusz-Wolski, 2021). Однак цей дисбаланс був усунений самим ходом подій – 24 лютого 2022 року.

Повномасштабне вторгнення РФ в Україну 24 лютого 2022 р. стало переломним моментом (Zeitenwende, як його назвали в Німеччині) для європейської безпеки. Польща й Німеччина, як і інші союзники, негайно засудили агресію на найвищому рівні. Польща разом з країнами Балтії того ж дня 24.02.2022 ініціювала консультації НАТО за статтею 4 – Північноатлантична рада зібралася і ухвалила рішення активувати план оборони східного флангу (НАТО, 2022). Це дозволило перекинути додаткові війська союзників до Польщі та сусідніх країн вже в перші дні війни, посилюючи стримування РФ від потенційної агресії далі на Захід.

Варшава, усвідомлюючи свою роль “фронтвої держави” НАТО, взяла на себе левову частку логістики підтримки України. З перших днів війни Польща відкрила свій кордон для постачання зброї та гуманітарних вантажів в Україну (територією Польщі пішов основний потік допомоги від США та Європи). Одночасно польське суспільство прийняло багатомільйонний потік біженців: за перші місяці війни до Польщі в’їхало понад 3 млн українців, з яких близько 1,5 млн залишилися там на триваліший час (UNHCR, 2022). Президент А. Дуда і прем’єр М. Моравецький виступали з жорсткими заявами про необхідність повної ізоляції Росії: зокрема, Польща вимагала негайно відключити РФ від SWIFT, запровадити ембарго на нафту та газ, надіслати Україні максимально можливу військову допомогу (Morawiecki, 2022).

Німеччина теж зазнала різкого перелаштування своєї політики. 27 лютого 2022 р., виступаючи у Бундестазі, канцлер Олаф Шольц проголосив знамениту

програмну промову, де заявив про “історичний злам” (Zeitenwende) для Німеччини та Європи. У цій промові Шольц оголосив про рішення, немислимі ще місяць тому: виділення спеціального фонду 100 млрд євро на невідкладне посилення Бундесверу, збільшення оборонного бюджету до понад 2% ВВП, кардинальне зниження енергетичної залежності від РФ, припинення блокування постачання зброї Україні та, ба більше, прями постачання німецьких озброєнь Києву. Того ж дня уряд Німеччини офіційно зупинив сертифікацію “Північного потоку-2” (фактично поховавши проєкт), а Міноборони схвалило передачу Україні німецьких ПЗРК “Stinger” і ПТРК “Panzerfaust” зі складів бундесверу. Ці кроки означали радикальний злам багаторічної доктрини: Німеччина відкинула політику військової стриманості та поставила безпеку союзників понад сумнівні домовленості з агресором (Schmidt, 2022).

Польща зустріла цю революцію у Берліні із задоволенням, хоча не без ноти “нарешті схаменулися”. Як зазначив тоді глава Бюро нацбезпеки Польщі П. Солох, “тепер Німеччина реально долучається до стримування Росії, і це зміцнює нас усіх” (Bugajski, 2024). Відповідно, з кінця лютого 2022 р. спірні моменти у відносинах відійшли в тінь – перед лицем величезної загрози Польща та Німеччина опинилися по один бік барикад, разом із США, Великою Британією та іншими демократіями, об’єднаними на підтримку України.

Протягом 2022 року тривало безпрецедентне нарощування західної допомоги Україні на всіх рівнях, і Польща з Німеччиною стали серед лідерів цього процесу (поряд зі США та Британією). Польща, керуючись як братерською солідарністю, так і голим національним інтересом, стала основним хабом постачання зброї та матеріально-технічного забезпечення для української армії. Сотні польських вантажівок щоденно перевозили через кордон тонни боєприпасів, амуніції, пального, харчів. З весни 2022 р. польський уряд офіційно передав Україні значну частину своєї техніки радянського зразка: понад 240 танків Т-72, самохідні гаубиці 2С1 “Гвоздика” і САУ “Krab” (спільного польсько-українського виробництва), реактивні установки БМ-21 “Град”, безпілотники FlyEye, протитанкові ракети, стрілецьку зброю тощо (Ministerstwo Obrony RP, 2022). За підрахунками Kiel

Institute, за 2022 р. Польща виділила Україні допомоги (військової, фінансової, гуманітарної) на суму близько \$3 млрд, що становило 0,5% польського ВВП – один з найвищих показників серед усіх країн (порівнянний лише з балтійськими державами). Польський президент А. Дуда відкрито заявляв, що Польща “буде підтримувати Україну всіма доступними засобами, доки це потрібно, бо ми знаємо: якщо впаде Україна, наступною буде Польща” (Дуда, 2022). Така риторика чітко відображає принцип “самозбереження через допомогу союзнику”: забезпечити безпеку Польщі можна лише шляхом недопущення перемоги імперіалістичної Росії в Україні.

Німеччина, хоча й повільніше розгортала свою допомогу, зрештою теж стала одним з найбільших донорів України. Шок від війни змінив суспільну думку: якщо у січні 2022 р. лише третина німців підтримувала постачання зброї Україні, то в березні – вже майже 60% (Allensbach, 2022). Уряду Шольца довелося відкинути багаторічний табу: вже в березні 2022 р. Берлін схвалив передачу Україні сучасних зенітних комплексів “Gerard”, у квітні – поставив перші сотні ПТРК і ПЗРК, у травні оголосив про передачу важкого озброєння (самохідних гаубиць Panzerhaubitze 2000) (Bundesregierung, 2022). На кінець 2022 року Німеччина надала військову допомогу на €2,25 млрд, посівши 3-тє місце після США і Британії (Kiel Institute, 2023).

Хоч процес ухвалення рішень у Берліні був непростим – коаліція сперечалася, опозиція критикувала повільність, а Польща і країни Балтії відкрито тиснули з вимогою “дати Леопарди” – загальна траєкторія була висхідною. Варто згадати, що влітку 2022 р. виникла певна напруга між Польщею та Німеччиною через так звані “кільцеві постачання” танків (Ringtausch): Берлін запропонував, щоб країни Центрально-Східної Європи передавали Україні свої старі танки, а Німеччина компенсувала їм це новішими танками зі своїх запасів. Польща погодилася, віддала понад 200 танків, але була розчарована компенсацією – отримала замало натомість. В липні 2022 р. міністр М. Блашак звинуватив Німеччину, що її обіцянки “виявилися пропагандою”. Це викликало політичний скандал: до Варшави навіть приїздив лідер опозиційної CDU Ф. Мерц, щоб

заспокоїти поляків. В підсумку Німеччина переглянула підходи – замість обмінів перейшла до прямого постачання Україні (що задовольнило і Київ, і Варшаву). Епізод із “Ringtausch” висвітлив, наскільки кардинально помінялися ролі: Польща фактично стала ініціатором, яка підштовхувала більш обережну Німеччину до активності. Якщо у 2014–2015 рр. Берлін був “попереду” в дипломатії (Мінськ), то у 2022 р. Варшава взяла лідерство у військовій підтримці, а Берлін змушений був наздоганяти, щоб не втратити обличчя перед союзниками. З ліберальної перспективи ключовим є рівень інтеграції в міжнародні інституції та громадська підтримка колективних норм: хоча Польща, відчуваючи безпосередню небезпеку, активніше включилася в політики ЄС і НАТО, а німецьке суспільство через віддаленість спочатку було більш обережним. Однак перед обличчям екзистенційної загрози навіть Німеччина була змушена діяти енергійніше.

На дипломатичному фронті у 2022 р. Польща і Німеччина тісно співпрацювали в рамках ЄС і G7 для підтримки України та ізоляції Росії. Зокрема, за активної участі Польщі вдалося переконати ЄС надати Україні статус кандидата в члени Союзу – історичне рішення було ухвалене консенсусом на саміті ЄС 23 червня 2022 року (цю ідею палко лобіювали Варшава та Вільнюс, а Берлін, спочатку скептичний, зрештою підтримав, зважаючи на стратегічну необхідність) (Szczerbiak, 2022). У НАТО Польща виступала адвокатом якнайшвидшого наближення України до Альянсу, але Німеччина стояла на більш обережній позиції (не бажаючи прямого втягування НАТО у війну). Проте обидві країни знайшли компроміс на Мадридському саміті НАТО (червень 2022): було прийнято нову Стратегічну концепцію, де РФ названа “прямою загрозою” безпеці Альянсу, і значно посилено оборону східного флангу (в т.ч. збільшено контингенти союзників у Польщі). Щодо України – підтверджено курс на членство, але “у свій час”. Польща прагнула конкретики, Німеччина – стриманості, тож результатом стала усна домовленість допомагати Україні “скільки треба, але без прямого втручання НАТО” (NATO, 2022).

Протягом 2022 р. Польща і Німеччина також координували зусилля щодо введення жорстких санкцій проти РФ. Було узгоджено 10 пакетів санкцій ЄС,

включно з тими, що раніше вважалися немислимими: поступова відмова від імпорту російської нафти (6-й пакет, травень 2022) та вугілля, обмеження на постачання технологій, замороження золото-валютних резервів РФ, персональні санкції проти тисяч російських чиновників та олігархів. Польські дипломати багато в чому задавали тон – пропонували найрадикальніші заходи (аж до повного торговельного ембарго та закриття європейських портів для РФ), тоді як Німеччина, Італія, Угорщина інколи гальмували, але зрештою погоджувалися на компроміси. У результаті, менш ніж за рік ЄС зробив те, на що раніше пішли б десятиліття: позбавився ~90% імпорту нафти з РФ, скоротив закупівлі газу в кілька разів (Німеччина збудувала LNG-термінали за кілька місяців і повністю відмовилася від російського газу до кінця 2022 р.), розірвав багаторічні економічні зв'язки. Цей тектонічний зсув – очевидна перемога позиції, яку від самого початку підтримували Польща та країни Балтії: “не можна залежати від агресора”. Умовно кажучи, Польща “прогнозувала” такий сценарій і готувалася, а Німеччину до цього підштовхнули обставини. Однак наприкінці 2022-го обидві країни опинилися на схожих позиціях: стратегічне роз'єднання з Москвою стало фактом.

Великим викликом, що тестував польсько-німецьку єдність, стало питання постачання Україні західних основних бойових танків. На початку 2023 р., коли Україна запросила сучасні танки для наступальних операцій, Польща очолила коаліцію охочих надати танки Leopard 2 зі своїх арсеналів. Але для цього була потрібна згода Німеччини як країни-виробника. У січні 2023 р. розгорнулася інтенсивна дипломатична кампанія: Варшава публічно заявила, що готова передати Україні роту Leopard 2 і створити ширшу “танкову коаліцію”, “з Німеччиною або без неї” (заява прем'єра Моравецького). Спочатку уряд О. Шольца вагався, посилаючись на необхідність діяти разом із США (Берлін не хотів бути єдиним постачальником танків західного зразка). Польща тоді формально звернулася до Німеччини за дозволом на реекспорт своїх Leopard і чітко дала знати, що навіть якщо дозволу не буде, вона все одно передасть танки, бо “не може пасивно спостерігати, як гине Україна” (Polskie Radio, 2023). Під таким тиском, і особливо після того, як питання набуло розголосу в західних медіа та підтримки більшості

громадськості в ЄС, Німеччина змінила курс. 25 січня 2023 р. Шольц оголосив про рішення передати Україні 14 танків Leopard 2A6 зі складу бундесверу та дозволити союзникам постачати свої Leopard 2 (Bundesregierung, 2023). Це рішення остаточно закріпило кардинальну зміну німецької політики безпеки. Польща невдовзі поставила свої Leopard 2A4 (перші прибули до України вже в березні 2023 р.), до коаліції долучилися також Іспанія, Канада, Норвегія, Нідерланди, Фінляндія та ін. Як зазначають оглядачі, “наполегливість Варшави значною мірою привела до танкового прориву” (Major, 2023). Цей епізод ще раз продемонстрував новий баланс ролей: Польща, опираючись на свій авторитет “фронтвої” держави, диктувала порядок денний у східноєвропейській безпеці значно більшій Німеччині – і та зрештою йшла назустріч, щоб зберегти єдність Заходу. З ліберальної перспективи ключову роль відіграють інституційна довіра та наголос на колективних нормах: усвідомлюючи свій статус провідного актора в ЄС, Німеччина дотримується спільних правил і бере на себе зобов’язання щодо безпеки, навіть якщо це вимагає поступитися короткостроковими пересторогами. Польща ж через активну участь у правових і економічних механізмах ЄС та НАТО демонструє, що через солідарні інституційні рішення можна мобілізувати підтримку й схилити до дій навіть значно потужніших союзників.

2023 рік також приніс визначні дипломатичні події на вищому рівні, які підсумували зміни у відносинах. У липні 2023 р. на саміті НАТО у Вільнюсі союзники ухвалили спільну декларацію щодо членства України: формально підтвердили, що Україна стане членом НАТО, скасували вимогу виконання ПДЧ (Membership Action Plan) та створили новий постійний орган – Раду Україна-НАТО (Ukraine-NATO Council) для поглибленої співпраці (NATO, 2023). Хоча безпосереднього запрошення чи графіку вступу Україна не отримала (через позицію США та деяких країн ЄС, у тому числі обережну позицію ФРН), Польща активно домоглася максимально можливих формулювань на підтримку України. Президент А. Дуда наполягав, щоб Альянс “не піддавався страхам перед Москвою” і дав Україні чіткий сигнал, що двері відкриті (Chancellery of President of Poland, 2023).

У компромісному підсумку відбився баланс: Польща й більшість країн Центрально-Східної Європи бажали якнайшвидшого вступу України, Німеччина ж (разом зі США) вважала за краще відкласти до завершення війни. Результуючі рішення були прийнятні для обох: Польща наголосила, що процес рушив з місця (вперше забрано вимогу ПДЧ, яка стояла з 2008 р.), а Німеччина зазначила, що єдність НАТО збережено і ризику прямої війни з РФ не створено. Важливим доповненням стала спільна Декларація країн G7 про гарантії безпеки для України (12 липня 2023 р.) – по суті рамковий документ, за яким провідні держави Заходу зобов’язалися укласти з Україною угоди про довгострокову військово-технічну підтримку, розвідспівпрацю, навчання, санкційний тиск на РФ тощо (The White House, 2023). Польща і Німеччина теж приєдналися до цієї декларації, причому Польща одразу заявила про готовність стати однією з перших, хто підпише з Україною двосторонню безпекову угоду на виконання декларації (Bugajski, 2024). Це заклало основу для нової моделі відносин: фактичних двосторонніх союзницьких зобов’язань з Україною з боку ключових держав НАТО. Іншими словами, якщо формального членства поки нема, Україна отримає окремі “пактами” гарантії підтримки – як проміжний захід.

Дійсно, вже у 2024 році з’явився перший такий двосторонній договір – і його підписання стало кульмінацією трансформації польсько-українських відносин. 8 липня 2024 р. у Варшаві Президент України В. Зеленський та Прем’єр-міністр Польщі Д. Туск підписали “Угоду про співробітництво у сфері безпеки між Україною та Республікою Польща”, яку часто називають просто безпековою угодою України і Польщі (Офіс Президента України, 2024). Це перший подібний двосторонній договір України з державою-членом НАТО. Він має комплексний характер і передбачає: 1) зобов’язання Польщі продовжувати військову допомогу Україні протягом 10 років – зокрема, Варшава підтвердила передачу кількох додаткових пакетів озброєнь у 2024 р. (вже на момент підписання Польща надала 44 військові пакети на суму понад 4 млрд євро); 2) намір розглянути передачу Україні додаткової ескадрильї винищувачів МіГ-29 (ще щонайменше 14 літаків); 3) можливість спільної протиповітряної оборони – вперше зафіксовано, що польські

та українські сили можуть перехоплювати ракети і дрони ворога, які летять у напрямку один одного (тобто українська ППО може збивати цілі, що загрожують Польщі, і навпаки); 4) створення “Українського легіону” – програми, за якою українські громадяни, тимчасово перебуваючи у Польщі, зможуть проходити військовий вишкіл у польських Збройних силах і формувати підрозділи резерву; 5) глибоку кооперацію в оборонній промисловості – розміщення виробничих потужностей польських оборонних компаній в Україні, спільне виробництво озброєнь та боєприпасів; 6) продовження дії польського логістичного хабу (в Жешуві) для потреб ЗСУ та максимальне залучення потенціалу ЛитПолУкрбриг для тренування українських підрозділів; 7) посилення співпраці у розвідці, кібербезпеці, охороні критичної інфраструктури, боротьбі з дезінформацією; 8) окремі блоки, присвячені відновленню України, розбудові прикордонної інфраструктури і розвитку транзитних коридорів – щоб посилити економічну стійкість України в умовах війни; 9) політичну координацію зусиль щодо реалізації “формули миру” Зеленського, санкцій проти РФ, компенсації збитків України та притягнення агресора до відповідальності; 10) чітку заяву Польщі про підтримку членства України в ЄС і НАТО в найкоротшій перспективі. Ця всеосяжна угода не має прецедентів у відносинах України з іншими країнами (на кінець 2024 р.). Вона підняла польсько-український альянс на новий рівень – де-факто закріпивши взаємні зобов’язання сторін у сфері оборони, настільки, наскільки це можливо поза рамками формального договору НАТО. Для Польщі підписання цієї угоди було елементом стратегії зайняти лідерську позицію в наданні Україні довгострокових гарантій безпеки (разом із США і Великою Британією). Для України – це найміцніший пакт про безпеку з початку війни. Важливо, що в Офісі Президента України зазначили: угода з Польщею “укладена в розвитку Декларації G7 про підтримку України”. Тобто, виконано зобов’язання, взяте у Вільнюсі. Німеччина теж заявила про готовність підписати подібну двосторонню угоду з Україною (Federal Foreign Office, 2023). Станом на кінець 2024 р. між Україною та державами Заходу укладено 21 угоду про безпекову співпрацю, в тому числі з Німеччиною, Францією, Великою Британією, США, Канадою, Японією, ЄС тощо. Хоч їх деталі

менш відомі, очевидно, що формат, започаткований Польщею, стане моделлю для інших.

Таким чином, до 2024 року дипломатичні відносини в трикутнику Україна–Польща–Німеччина трансформувалися у міцний безпековий альянс, скріплений кров'ю на полі бою і договорами на папері. Якщо у 2014 р. Польща і Німеччина ще мали різні “шкали пріоритетів” (Варшава – жорстка безпека, Берлін – економіка та діалог), то десятиліття завершилося їх практично спільним фронтом. Польща стала одним із гарантів виживання України як незалежної держави, інвестувавши у це значну частину своїх ресурсів (це відповідає польському національному інтересу – усунути російську загрозу, відсунувши її якнайдалі на Схід). Німеччина, подолавши свої сумніви, перетворилася на одного з провідних союзників України: за даними уряду ФРН, загальний обсяг допомоги Україні з початку війни (включаючи військову, фінансову, гуманітарну, прихисток біженців) сягнув 44 млрд євро станом на початок 2025 року (Auswärtiges Amt, 2025). Це вивело Німеччину на 2-ге місце після США за масштабами підтримки. Очевидно, що Берлін керується і моральними мотивами, але передусім стратегічними – як зазначив Шольц, “безпека України є невід’ємною складовою європейської безпеки, а значить – і нашої власної” (Scholz, 2023). У цьому вислові чути відгомін польської риторики, що стала мейнстрімом у Європі.

З ліберальної перспективи акцент зміщується з чистого балансування сил на поглиблення інституційної та економічної взаємозалежності, колективні норми й правила, а також на роль громадянського суспільства й міжнародного права:

- Інституційна солідарність і спільні механізми безпеки.

Україна, Польща та Німеччина активізували співпрацю в межах ЄС, НАТО та спеціалізованих форматів (EUMAM, «Рамштайн»), покладаючись на чіткі процедури та багатосторонні угоди для передачі озброєнь і координації тренувань. Це підвищує передбачуваність безпекових рішень і демонструє віру в силу інституційних механізмів стримування (Mearsheimer, 2022; Bundeswehr, 2023).

- Нормативне лідерство й конкуренція ідей.

Польща наполягала на жорстких санкціях та правових інструментах проти агресора, тоді як Німеччина просувала європейські стандарти мирного врегулювання і відбудови. Обидві держави змагалися за вплив у формуванні спільних правил гри в Центрально-Східній Європі, використовуючи свої «м'яку» чи «жорстку» силу для закріплення власних позицій (Waszczykowski, 2022; Scholz, 2022; Matthijs, 2023; Zięba, 2023).

– Економічна взаємозалежність і стратегічні культури.

За ліберальною логікою, міцна економіка та взаємні інвестиції зменшують ризик конфлікту. Польща через рекордні 4 % ВВП на оборону й активне залучення приватних інвесторів підкреслювала важливість сильних інституцій, а Німеччина, вийшовши на 2 % ВВП і розпочавши переозброєння, довела, що навіть країна з традицією «стриманості» може коригувати економічну політику в рамках загальноєвропейських домовленостей (BBC, 2022; Steinmaier, 2022; Morawiecki, 2023; Baerbock, 2023).

– Правове стримування та ядерна політика.

Польща порушувала питання розміщення ядерної зброї як елемент колективного стримування, пропонуючи зміни до процедур ядерного обміну в НАТО. Німеччина ж, керуючись рішеннями Альянсу, підтвердила задоволеність чинною системою Extended Deterrence, уникаючи самостійних кроків щодо розміщення боєголовок. Обидві сторони діяли в межах чітких процедур і міжнародного права (BBC, 2022; Steinmeier, 2022; Morawiecki, 2023).

– Роль громадянського суспільства та парламентські контролю.

У Польщі та Німеччині рішення про оборону проходили через широкі громадські обговорення, консультації з експертами та парламентські дебати. НГО та аналітичні центри відіграють ключову роль у перевірці відповідності військових програм міжнародним стандартам, що посилює легітимність і прозорість оборонної політики (Bunde, 2025).

У результаті за 2020–2024 рр. утворився не просто союз “проти ревізіоністської Росії”, а цілісний безпековий режим, заснований на інституціях, економічній взаємозалежності, праві та активній участі громадянського суспільства (Bunde, 2025).

Попри тривалість війни українсько-польсько-німецьке партнерство не лише не ослабло, а переросло у нову якість. Після парламентських виборів у Польщі (жовтень 2023) до влади повернулися проєвропейські сили на чолі з Дональдом Туском, які продовжили курс всебічної підтримки України, але в більш тісній координації з Берліном та Брюсселем (Bugajski, 2024). Це зняло частину політичної напруги, що існувала між Варшавою та Берліном за попереднього польського уряду (пов’язану з іншими питаннями ЄС). У січні 2024 р. прем’єр Д.Туск відвідав Київ у свій перший закордонний візит, показавши пріоритетність України для нового кабінету. Цей візит ознаменував “перезавантаження” польсько-українських відносин після дрібних розбіжностей 2023 р. (як-от суперечка через експорт зерна). Одночасно Німеччина оголосила на 2024 р. черговий великий пакет військової допомоги Україні, включно зі системами ППО, артилерією та бронетехнікою, а також збільшила програми підготовки українських військових на своїй території (Bundesregierung, 2024). Іншими словами, тенденція до поглиблення співпраці продовжилась.

За великим рахунком, тристоронні відносини вийшли за рамки звичного формату “дипломатичних” і стали справжнім союзництвом. Польща та Німеччина разом закладають основи майбутньої європейської системи безпеки, в якій бачать місце й для України – як повноправного учасника (члена НАТО та ЄС). Це вже тема наступного, третього розділу дослідження, де розглядатиметься сучасна модель безпеки Європи. Але вже можна відзначити: досвід 2014–2024 рр. довів слушність багатьох постулатів теорії лібералізму.

Держави діяли, керуючись своїми національними інтересами; сила і здатність до оборони виявилися вирішальними; союзи були життєво необхідні перед лицем спільної загрози. При цьому міжнародні інституції (ЄС, НАТО, ОБСЄ) відігравали важливу, але допоміжну роль – слугуючи інструментом, через який сильні держави

реалізували свою волю та координували дії. Європейська безпека набула більш “жорсткого” характеру: гонка озброєнь повернулася, баланс сил відновлюється через протиборство. Україна, Польща і Німеччина опинилися в центрі цих процесів, зблизившись до безпрецедентного рівня. Це, по суті, і є квінтесенція трансформації дипломатичних відносин між нашими трьома країнами у досліджуваний період: відносини з дружніх стали союзницькими, загартованими у боротьбі за спільні фундаментальні інтереси – свободу, суверенітет і стабільний баланс сил на європейському континенті.

РОЗДІЛ 3. ІСТОРИЧНА ДИНАМІКА ВІДНОСИН УКРАЇНИ, ПОЛЬЩІ ТА НІМЕЧЧИНИ У РАМКАХ СУЧАСНОЇ МОДЕЛІ БЕЗПЕКИ В ЄВРОПІ

3.1. Переосмислення внеску України, Польщі та Німеччини в європейській системі безпеки

Упродовж 2014-2024 років європейська система безпеки зазнала докорінних змін під впливом кризових подій та трансформації ролей окремих держав. Дипломатичні відносини між Україною, Польщею та Німеччиною еволюціонували від початкової реакції на російську агресію 2014 року до тісної співпраці в умовах повномасштабної війни 2022 року.

Анексія Криму та початок війни на Донбасі у 2014 році стали переломним моментом для європейської безпеки. Україна, яка до того дотримувалася статусу позаблокової держави, різко змінила зовнішньополітичний курс, закріпивши в Конституції прагнення до членства в НАТО і ЄС (поправки 2019 року). Польща, маючи історичний досвід сусідства з агресивним сусідом і недавній досвід вступу до НАТО (1999) та ЄС (2004), від самого початку російсько-українського конфлікту зайняла жорстку позицію на підтримку територіальної цілісності України та стримування Росії. Німеччина ж на початковому етапі балансувала між засудженням агресії та прагненням зберегти діалог з Москвою – прояв її давньої Ostpolitik та глибокої економічної взаємозалежності з РФ, особливо в енергетичній сфері. Історична пам'ять і геополітичне положення зумовили ці стартові ролі: Польща побачила в подіях 2014 року підтвердження давніх загроз своїй безпеці, Німеччина намагалася виступати посередником (було започатковано переговори в “нормандському форматі” за участю Німеччини і Франції), а Україна опинилася на передовій боротьби за європейський правопорядок.

Зі зростанням напруженості в 2014–2015 роках усі три країни усвідомили необхідність тіснішої співпраці для захисту європейських принципів безпеки. У відповідь на порушення міжнародного права з боку РФ були запроваджені санкції

ЄС проти Росії (починаючи з 2014 р.), що координувалися спільними зусиллями Варшави, Берліна та інших європейських столиць. Ці заходи відобразили ліберально-інтернаціоналістський підхід: захист правопорядку через колективні інституції та правила (Keohane, 1984; Doyle, 1986). Ліберальна теорія наголошує, що міжнародні інституції та взаємозалежність сприяють стабільності, і на практиці це проявилось в консолідації зусиль ЄС і НАТО. Європейський Союз, зокрема, продемонстрував, що економічна інтеграція може слугувати основою стабільності – запровадження санкцій та поступове зменшення залежності від російського газу засвідчили готовність Європи пожертвувати короткостроковими вигодами заради довгострокового миру та порядку. Одночасно на майданчиках ОБСЄ та ООН Україна, Польща й Німеччина наполягали на багатосторонніх підходах до врегулювання конфлікту – від Мінських домовленостей 2015 року до резолюцій Генасамблеї ООН – що узгоджується з ліберальною вірою в силу дипломатії та права. Водночас обмеженість цих інструментів перед лицем відвертої агресії виявила і слабкі місця ліберального підходу: без готовності до силових елементів стримування одні лише інституції не гарантували безпеку (Doyle, 1986; Johansen, 1991). Таким чином, уже на початку конфлікту стало зрозуміло, що захист європейського правопорядку вимагатиме поєднання дипломатичного тиску, економічних важелів та воєнного стримування.

За історичне десятиліття Україна перетворилася з об'єкта міжнародної політики на активного суб'єкта, що формує безпековий порядок у Європі. Після 2014 року українська дипломатія інтенсивно працювала над зміцненням двосторонніх і багатосторонніх зв'язків: було укладено Угоду про асоціацію з ЄС (2014), активізовано співпрацю з НАТО через Річні національні програми та започатковано Комплексний пакет допомоги НАТО (з 2016 р.). Україна продемонструвала відданість ліберальним цінностям, продовжуючи внутрішні реформи навіть в умовах війни – від створення антикорупційних інституцій до реформування сектору безпеки за стандартами НАТО.

Кульмінацією євроатлантичного курсу стали події 2022 року: Революція Гідності (2014) закріпила європейський вибір українського народу, а в лютому 2022

року – в розпал повномасштабного вторгнення – Україна подала офіційну заявку на членство в ЄС. За десятиріччя українська армія також докорінно змінилася: з пасивного спадкоємця радянських структур вона перетворилася на одну з найбільш боєздатних сил регіону, тісно інтегровану із західними партнерами. Це стало можливим завдяки багаторічним тренуванням та матеріально-технічній допомозі від НАТО і країн-партнерів (наприклад, операції Orbital від Великої Британії та UNIFIER від Канади), а також безцінному власному бойовому досвіду, набутому на Донбасі. Відтак Україна перестала бути «сірою зоною» на мапі безпеки – нині її розглядають як невід’ємну частину європейської системи стримування. Ба більше, український опір агресору у 2022–2023 роках суттєво послабив військовий потенціал Росії, змінивши баланс сил на користь Європи.

Іронічно, але Україна фактично стала форпостом європейської безпеки: захищаючи себе, вона захищає сусідів, не допускаючи поширення конфлікту далі на Захід. В очах європейської спільноти Україна утвердилася як держава, що бореться за спільні європейські цінності – демократію, суверенітет і верховенство права. Польща протягом 2014–2024 років підтвердила репутацію одного з найактивніших гарантів центрально-східноєвропейської безпеки. Історична пам’ять про радянську окупацію та географічна близькість до зони конфлікту сформували у польському суспільстві консенсус щодо загрози з боку реваншистської Росії. Це пояснює, чому Варшава відреагувала негайно і рішуче на кризу в Україні: вже у 2014 році Польща активно лобіювала жорсткі санкції проти РФ і збільшення оборонних витрат. Військовий бюджет Польщі зростав щороку, перевищивши 2% ВВП до 2020 року, а після початку повномасштабної війни – стрибкоподібно. Станом на 2024 рік Польща виділяє на оборону понад 4% свого ВВП – найвищий показник серед усіх союзників по НАТО (для порівняння, середній рівень витрат по Альянсу близько 2% ВВП). Це безпрецедентне зростання дозволило реалізувати наймасштабнішу модернізацію війська з часів Холодної війни: закупівлю сучасних танків (напр., M1A1 Abrams, K2 Black Panther), систем ППО та артилерії для заміни застарілої техніки. Значну частину свого старого арсеналу Польща передала Україні, що одночасно підвищило обороноздатність

України і створило передумови для швидкого переозброєння польської армії на техніку НАТО. Такі кроки отримали широке суспільне схвалення – у квітні 2022 року близько 77% поляків підтримували збільшення військового бюджету країни – що свідчить про консенсус щодо ролі Польщі як «буфера» НАТО на сході та провідника політики стримування агресора.

Польща також взяла на себе вагоме політичне лідерство у регіоні. На міжнародних майданчиках Варшава послідовно виступає «адвокатом» інтересів України. Польські дипломати очолили зусилля зі зміни підходу Заходу від політики умиротворення Москви до політики стримування, відкрито критикуючи популярний до 2022 року в Західній Європі підхід «business as usual» щодо РФ (Dempsey, 2022). Польський уряд наполягав на рішучій реакції НАТО та ЄС: збільшенні військової присутності союзників на східному фланзі (розгортання бойових груп НАТО в Балтії та Польщі з 2017 р.), прискоренні надання Україні летальної зброї та просуванні вступу України до західних інституцій. Фактично Варшава стала регіональним лідером, який формує порядок денний європейської безпеки з урахуванням уроків агресії.

Показово, що в 2020 році Польща ініціювала створення Люблінського трикутника (Україна–Польща–Литва) як нового формату співпраці, надавши Україні додатковий майданчик для взаємодії з країнами ЄС і НАТО у сфері безпеки, демократії та протидії дезінформації. Попри існуючі історичні суперечності у польсько-українських відносинах, у 2014–2024 рр. обидві країни досягли безпрецедентного рівня довіри. Польща прийняла і розмістила на своїй території мільйони українських біженців, забезпечивши їм прихисток і соціальні гарантії – це підкреслює гуманітарний вимір польського лідерства. Таким чином, переосмислена роль Польщі виглядає як роль щита і голосу Центрально-Східної Європи: Варшава одночасно зміцнює власну оборону, забезпечуючи безпеку сусідів, та артикулює спільні демократичні цінності, відстоюючи справедливість для України на міжнародній арені (Karr & Fix, 2024).

Німеччина після 2014 року опинилася перед необхідністю переглянути давні підходи до безпеки. Спочатку її реакція була обережною: історичні чинники

(провина за Другу світову, пацифістські настрої суспільства) та багаторічна ставка на діалог з Москвою стримували Берлін від різких кроків. Німеччина виконала посередницьку місію – долучилася до переговорів у Мінську (2015) та в нормандському форматі – але водночас продовжувала енергетичну співпрацю з РФ (газопровід «Північний потік-2» будувався до самого 2022 р.), за що піддавалася критиці з боку Польщі та України (Dempsey, 2022). Динаміка взаємин останніх років, однак, змусила Берлін кардинально переосмислити свою роль. Кульмінацією став лютий 2022 року: через кілька днів після початку повномасштабного вторгнення канцлер Олаф Шольц проголосив перелом у політиці безпеки (з нім. *Zeitenwende*), що означало відмову від колишніх ілюзій щодо Росії та готовність до зміцнення обороноздатності Німеччини та союзників (Tausendfreund, 2022). Німеччина заморозила проєкт «Північний потік-2», підтримала жорсткі санкції проти РФ та почала постачати Україні озброєння – крок, який ще за кілька років до того вважався немислимим. Бундестаг затвердив спеціальний фонд обсягом €100 млрд на переоснащення Бундесверу, що стало безпрецедентною інвестицією в німецьку армію з часів Холодної війни. Уже у 2024 р. оборонний бюджет ФРН сягнув 2% ВВП (порівняно з ~1,2% ВВП до 2014 р.), а за абсолютним обсягом видатків на оборону (понад €67 млрд у 2023 р.) Німеччина вийшла на перше місце в ЄС. Цей стрибок підтверджує незворотність змін: політичний клас і більшість населення підтримують посилення оборони (опитування показували, що ~61% німців схвалювали збільшення військових витрат у 2023 р. (Oleksiejuk, 2025)).

Берлін почав надолужувати згаяне у воєнній сфері: здійснено закупівлі сучасних винищувачів F-35, систем ППО IRIS-T і Patriot, збільшено виробництво й закупівлі боєприпасів, вперше розміщено власний військовий контингент на постійній основі на східному фланзі НАТО (німецька бригада в Литві). Одночасно Німеччина стала одним із лідерів підтримки Києва: за даними досліджень Слово й Діло (2025), у 2022–2023 рр. вона надала Україні найбільший обсяг допомоги серед європейських країн (сукупно військової, фінансової та гуманітарної допомоги – понад €14 млрд). Це означає кардинальну зміну дипломатичної ролі: якщо у 2014–2015 рр. Берлін нерідко критикували за недостатню рішучість, то у 2022–2024 рр.

Німеччина взяла на себе відповідальність співлідера європейської відповіді на кризу (Maurer et al., 2024). Водночас уряд ФРН прагне поєднати нову жорсткість із притаманним йому мультистороннім підходом: Берлін виступає за зміцнення колективних інститутів (підтримка новоствореної Ради НАТО-Україна, спільних оборонних ініціатив ЄС), а також запроваджує довгострокові фінансові механізми підтримки безпеки. У 2024 р. Бундестаг схвалив інноваційний закон, що виводить додаткові оборонні витрати понад визначений поріг з-під дії «боргового гальма» (конституційного обмеження дефіциту бюджету), фактично гарантувавши стабільне фінансування армії в майбутньому. Як економічний мотор Європи, Німеччина тепер прагне стати й одним з основних стовпів її оборони, усвідомлюючи, що власна безпека нерозривно пов'язана з безпекою сусідів – передусім України та Польщі (Fih, 2021). Це і є переосмислена роль Німеччини: від «торгового партнера» Росії до «безпекового щита» Європи пліч-о-пліч з іншими демократіями.

Сукупний внесок та динаміка дій України, Польщі й Німеччини після 2014 року суттєво змінили європейську безпекову архітектуру, зробивши її більш цілісною та стійкою. Стало очевидним, що стара архітектура, спроектована після Холодної війни з розрахунком на поступову інтеграцію Росії до загальноєвропейського порядку, не спрацювала (Hyde-Price, 2013). Російська агресія 2014–2022 рр. фактично зруйнувала основу попередньої моделі, заснованої на партнерстві з Росією, і вимагала створення нової – базованої на згуртованості демократичних країн. Україна, Польща та Німеччина стали центральними драйверами цієї трансформації. Польща своєю жорсткою позицією підтвердила готовність східноєвропейських демократій відстоювати принципи сили права. Німеччина, подолавши власні коливання, підкріпила європейську єдність ресурсами та політичним впливом. Україна своїм героїчним опором довела життєздатність європейських цінностей і необхідність їх захисту силою зброї, коли це потрібно. Утрюх ці країни де-факто сформували ядро нової безпекової конфігурації на континенті. Як наслідок, до 2024 року європейська система безпеки стала більш солідарною: криза об'єднала демократії проти спільної загрози,

підтвердивши справедливість ліберальної парадигми про здатність демократичних держав до співпраці (Parry, 2021). Разом із тим нова модель більше не включає Росію як партнера, що знаменує повернення до блокового протистояння, хоч і в оновленому, асиметричному форматі (Beaumont et al., 2024). Таким чином, історична динаміка 2014–2024 рр. переосмислила базові засади європейської безпеки, заклавши підґрунтя для подальших кроків, які розглядаються у наступному підрозділі.

3.2. Перспективи подальшого розвитку відносин у контексті європейської безпеки

На горизонті завершення війни Росії проти України постає питання нової архітектури безпеки в Європі. Україна, Польща та Німеччина вже зараз закладають фундамент майбутньої моделі: фактично формується блок тісно інтегрованих демократій від Балтії та Центральної Європи до Чорного моря. Україна дедалі більше сприймається як невід’ємна частина Заходу, і її майбутня роль у європейській безпеці розглядається через призму інтеграції до НАТО та ЄС. Водночас зберігаються і певні невизначеності: темпи й форми цієї інтеграції залежать від розвитку війни, внутрішніх реформ та політичної кон’юнктури в самих західних столицях.

Методологічною основою сценарного аналізу у цьому підрозділі є підхід, запропонований німецьким експертом зі сценарного планування Бйорном Кульпом. Відповідно до цього підходу виокремлюється п’ять послідовних етапів сценарного аналізу: перший етап – ідентифікація релевантних чинників; другий – аналіз їхніх взаємозв’язків; третій – формування проєкцій для кожного визначеного чинника. На четвертому етапі здійснюється поєднання отриманих проєкцій у внутрішньо узгоджені сценарії розвитку, а п’ятий, заключний етап полягає у стратегічній інтерпретації сформованих сценаріїв, тобто в аналізі їхніх можливих наслідків і розробленні відповідних рекомендацій. Цей п’ятиетапний підхід було покладено в основу формування трьох сценаріїв, представлених у цьому підрозділі.

Нижче сформульовано три реалістичні сценарії розвитку безпекового партнерства між Україною, Польщею та Німеччиною до 2030 року – від найбільш оптимістичного до більш стриманих. Для кожного сценарію окреслено ймовірні події в хронологічному порядку (умовний таймлайн як додаток), що дозволяє уявити траєкторію розвитку відносин. Ці сценарії відображають різні припущення щодо результатів війни та політичної волі сторін, проте в усіх трьох залишається аксіомою ключова роль тристоронньої співпраці для стабільності Європи.

Сценарій 1: “Інтегрована тріада – новий стрижень європейської безпеки”.

Це оптимістичний сценарій, за якого до 2030 року Україна повністю інтегрується до західної безпекової спільноти, а партнерство Києва, Варшави та Берліна стає наріжним каменем європейської безпеки. Передумовою є успішне завершення активної фази війни у найближчі роки з відновленням суверенітету України над більшістю її міжнародно визнаних територій. За такого розвитку подій союзники по НАТО вже незабаром після війни усувають формальні бар’єри для членства України: на саміті НАТО у Вільнюсі (2023) було підтверджено, що Україна стане членом Альянсу, а у 2024 р. країни G7 підписали Спільну декларацію про довгострокові безпекові зобов’язання перед Україною. Ці кроки у сценарії повної інтеграції логічно увінчуються вступом України до НАТО приблизно до кінця десятиліття. Після виконання необхідних умов та стабілізації ситуації Україна приєднується до Альянсу, перетворивши Раду Україна-НАТО, створену у 2023 р., зі майданчика партнерства на повноправний орган колективної оборони (зі застосуванням ст. 5 Вашингтонського договору). Кордон колективної оборони НАТО пересувається до східних рубежів України, ліквідуючи так звані «сірі зони» в регіоні. Це різко підвищує безпеку всієї Центрально-Східної Європи і відповідає інтересам як Варшави, так і Берліна, адже зменшує ризик війни шляхом принципу колективного стримування (теорія демократичного миру стверджує, що інтеграція демократичних держав мінімізує ризик конфліктів між ними).

Паралельно з інтеграцією до НАТО в цьому сценарії відбувається стрімка політична та економічна інтеграція України до Європейського Союзу.

Скориставшись імпульсом, наданим наданням Україні статусу кандидата (червень 2022) та початком переговорів про вступ (2024), ЄС у тісній співпраці з Польщею та Німеччиною проводить успішні переговори щодо членства. Польща й далі виступає головним адвокатом України в ЄС, ділячись власним досвідом реформ та переконуючи інших членів, що вступ України зміцнить Союз. Німеччина, подолавши колишні застереження щодо розширення, теж активно підтримує цей процес, інвестуючи у післявоєнну відбудову та реформи в Україні (Puglierin, 2022). Близько 2028–2030 років Україна виконує основні критерії вступу (реформи верховенства права, антикорупція, гармонізація законодавства) за підтримки експертної та фінансової допомоги з боку ЄС (у т.ч. від Польщі та Німеччини). У результаті до кінця десятиліття Україна стає повноправним членом ЄС, що символічно завершує процес об'єднання Європи.

За такого сценарію дипломатичне партнерство трьох країн поглиблюється до рівня стратегічного тандему всередині обох ключових західних інституцій – ЄС і НАТО. Польща, Україна та Німеччина починають діяти узгоджено як окрема впливова група, просуваючи спільні ініціативи. Зокрема, в рамках НАТО вони спільно наполягають на подальшому зміцненні східного флангу: розміщенні додаткових сил і засобів стримування, включно з сучасними системами ПРО та авіацією (за потреби – навіть елементами ядерного стримування США в Європі). Україна в цьому союзі виступає вже не лише отримувачем безпеки, а й вагомим контрибутором: її велика та досвідчена армія інтегрована в структури НАТО і разом з польськими силами значно посилює оборонний потенціал Альянсу. Можливі нові формати військової співпраці, як-от спільні бригади (аналогічно до вже існуючої литовсько-польсько-української бригади LITPOLUKRBRIG, створеної 2015 р.), регулярні тристоронні навчання тощо. Німеччина забезпечує технологічну і фінансову підтримку цих ініціатив, а також координацію на рівні командних структур НАТО. Спільна дипломатія трійки сприяє швидкому досягненню консенсусу в Альянсі, адже Варшава, Київ і Берлін представляють синтез центрально-східноєвропейської рішучості та західноєвропейської ресурсної бази.

Крім військової сфери, у сценарії повної інтеграції активно розвиваються й інші виміри безпекового партнерства. Україна, Польща та Німеччина ініціюють нові багатосторонні формати в Європі: наприклад, трансформують Бухарестську дев'ятку (до якої вже входить Польща) у впливову платформу всередині НАТО, залучивши туди після вступу Україну для просування інтересів східних членів Альянсу. Ініціатива трьох морів (Intermarium) поповнюється Україною, відкриваючи можливості масштабних інфраструктурних та енергетичних проєктів від Балтійського до Чорного моря за активної участі Польщі (як ініціатора) та підтримки Німеччини (як ключового інвестора і споживача). Співпраця охоплює нові сфери: спільну кібербезпеку і протидію дезінформації (створюються спільні центри кіберзахисту, обмін розвідданими в режимі реального часу), координацію енергетичної політики (інтеграція української енергосистеми та водневої економіки з європейською, спільні проєкти ВДЕ), а також колективні зусилля у притягненні Росії до відповідальності за агресію (лобіювання міжнародного трибуналу, підтримка роботи МКС тощо). Єдність цінностей і інтересів трьох демократій у цьому сценарії настільки міцна, що внутрішні політичні зміни (зміна урядів, вибори) не впливають стратегічно на курс їхнього партнерства. Польща та Німеччина фактично виступають гарантами невідворотності євроінтеграції України та спільно забезпечують реалізацію формули «нічого про Україну без України» у всіх європейських форматах. Європейська модель безпеки, що сформується в результаті, буде характеризуватися високим рівнем інституційності, передбачуваності та опертям на право – тобто відповідатиме ідеалам ліберальної теорії міжнародних відносин, яка отримає переконливе підтвердження у вигляді успішного партнерства Києва, Варшави та Берліна (Riddervold & Rieker, 2024).

Хронологія сценарію 1 (умовна):

- **2025-2026:** Завершення гарячої фази війни; підписання мирної угоди на умовах відновлення територіальної цілісності України. Початок офіційних переговорів про вступ України до НАТО за прискореною

процедурою; відкриття повноцінних переговорних кластерів щодо вступу до ЄС.

- **2026:** Україна отримує чіткий План вступу до НАТО з зазначенням перехідного періоду безпеки. Створення багаторічної програми відбудови України за підтримки ЄС (де основні донори – Німеччина і Польща). Інституціоналізація тристоронніх консультацій між МЗС та Міноборони України, Польщі, Німеччини.
- **2027:** Формальне запрошення України до членства в НАТО (на саміті Альянсу) після виконання умов; розгортання додаткових сил НАТО на території України на ротаційній основі. Завершення більшості переговорних глав щодо вступу України до ЄС; Європейська Рада оголошує цільову дату прийняття України.
- **2028:** Вступ України до НАТО; підписання протоколів та початок процесу ратифікації членства всіма союзниками. Укладання тристороннього пакту про співпрацю у сфері оборонної промисловості між Україною, Польщею та Німеччиною (спільне виробництво боєприпасів, бронетехніки тощо).
- **2029:** Офіційний вступ України до Європейського Союзу, розширення ЄС до 30+ членів. Створення в структурі НАТО постійної консультативної групи «Веймар плюс Україна» (неформальне об'єднання Франції, Німеччини, Польщі та України для координації політики стримування).
- **2030:** Нова архітектура європейської безпеки офіційно оформлена: Україна – член НАТО і ЄС, тристороннє партнерство інституціалізоване в кількох форматах. Початок спільної ротації миротворчих сил трьох країн у кризових районах за рішенням ЄС та НАТО (демонстрація глобальної ролі партнерства). ЄС і НАТО приймають оновлені стратегії безпеки, де особливо відзначена роль України, Польщі та Німеччини як ядра стабільності на сході Європи.

Сценарій 2: “Стримана інтеграція – поступове зближення в умовах затяжної невизначеності”. Цей сценарій передбачає більш обережний розвиток подій, за якого до 2030 року триває тісне партнерство між Україною, Польщею та Німеччиною, але формальна інтеграція України до НАТО і ЄС просувається повільніше через затяжні наслідки війни та обережність деяких західних союзників. Вихідні умови: війна завершується до середини десятиліття, але, можливо, без повного повернення Україні всіх окупованих територій (наприклад, фіксується «заморожений» конфлікт на окремих ділянках). Це уповільнює процес вступу до НАТО, оскільки до остаточного врегулювання територіального питання Альянс не бажає брати на себе зобов’язання колективної оборони в спірних зонах (Maurer et al., 2024).

Натомість Україна отримує розширені гарантії безпеки поза рамками статті 5 – багатосторонні та двосторонні угоди зі США, Великою Британією, Польщею, Німеччиною та іншими про постачання озброєнь, тренування військ, розвіддані (так званій «Київський безпековий компакт»). Ці зобов’язання закріплюються на міжнародних форумах і фактично роблять Україну де-факто членом західного оборонного простору без формального членства.

У такому сценарії Польща і Німеччина продовжують виступати ключовими партнерами України, але їхні ролі дещо різняться. Польща наполягає на якомога швидшому вступі України до НАТО, навіть якщо конфлікт на Донбасі чи в Криму не до кінця розв’язаний – Варшава аргументує, що сильні гарантії стримують Росію і не можна залишати Україну у «сірій зоні». Німеччина ж демонструє більшу обережність, вимагаючи спочатку стабільного перемир’я та виконання умов реформ, перш ніж рухатися до формального членства. Берлін більше зосереджується на економічній і політичній інтеграції України: підтримує післявоєнну відбудову багатомільярдними інвестиціями, допомагає реформувати державні інститути, але питання безпеки частково делегує НАТО і США (Fix, 2021).

У контексті ЄС цей сценарій характеризується поступовим прогресом без різких проривів. Переговори про вступ України до ЄС тривають усе десятиліття:

Україна впроваджує необхідні реформи, однак стикається з внутрішніми викликами (корупція, вплив олігархів) та втомою від розширення серед деяких держав Західної Європи (Moens, 2023). Польща та країни Балтії утворюють потужну коаліцію підтримки членства України, тоді як, наприклад, Угорщина, Австрія або деякі західні члени ЄС висувають додаткові умови або гальмують процес, побоюючись перерозподілу ресурсів у Союзі. Німеччина балансує між двома таборами: з одного боку, як найбільша економіка, вона підтримує розширення стратегічно, з іншого – прагне консенсусу і переконує скептиків шляхом компромісів (наприклад, реформи системи голосування в ЄС, фінансові компенсації менш розвиненим країнам ЄС тощо). До 2030 року Україна, найімовірніше, ще не стане членом Євросоюзу в цьому сценарії, але буде максимально наближена до членства (де-факто інтегрована до спільного ринку, митного союзу, залучена до програм спільної безпеки та оборони PESCO).

Тристоронні відносини України, Польщі та Німеччини у сценарії стриманої інтеграції залишаються міцними, хоча й не без періодичних конфліктів. Усі три країни розуміють взаємну залежність у сфері безпеки, тому продовжують регулярні консультації та координацію дій у НАТО і ЄС. Проте час від часу можуть спливати розбіжності: скажімо, щодо тактики переговорів з Росією (Польща категорично проти будь-яких поступок, Німеччина допускає можливість поступового зняття санкцій у разі істотних змін поведінки РФ), або щодо обсягу та умов військової допомоги Україні (Берлін інколи затримує передачу деяких видів озброєнь, прагнучи узгодити це в рамках ЄС, що викликає критику у Варшаві). Такі розбіжності, втім, залишаються керованими та не підривають фундаментальної співпраці. Польща і Німеччина вчать краще розуміти мотиви одна одної: Берлін визнає лідерство Польщі у східноєвропейських питаннях, а Варшава – ключову вагу Німеччини в ЄС, без якої інтеграція України неможлива.

В області військового співробітництва цей сценарій передбачає збереження високого рівня співпраці, хоча й без формалізації Україна-НАТО. Продовжується спільна підготовка українських військових на базах у Польщі та Німеччині, тривають спільні навчання і ротації в рамках програм партнерства. Польща до кінця

2020-х стає однією з найсильніших армій Європи (виконує амбітний план переоснащення), Україна зберігає боєдатне військо, загартоване війною, а Німеччина остаточно досягає нової якості Бундесверу. Ці три армії все більше взаємосумісні, хоча Україна і не формально в НАТО – стандарти озброєння, зв'язку, командування уніфіковані. У критичній ситуації (наприклад, нова криза безпеки) Україна, Польща та Німеччина готові діяти спільно навіть поза рамками формального союзу, що фактично відображає дух союзництва (Beaumont et al., 2024).

Отже, у сценарії 2 інтеграційний процес триває, хоч і без фінального акорду у вигляді членства України в НАТО/ЄС до 2030 року. Дипломатичні відносини залишаються інтенсивними: Київ консультується з Варшавою і Берліном щодо кожного ключового кроку у переговорах з Брюсселем чи у форматі НАТО-Україна. Польща і Німеччина, своєю чергою, координують свої ініціативи щодо східної політики ЄС, враховуючи позицію України. Європейська безпека в цьому сценарії набуває рис двошарової структури: ядро НАТО/ЄС, до якого прагне Україна, і проміжний пояс тісного партнерства, який де-факто забезпечує майже ті ж гарантії та рівень співпраці, що й членство. Така система, хоча й менш чітка інституційно, все ж стримує Росію від подальшої агресії, оскільки «червоні лінії» окреслені спільно трьома країнами: жодних поступок територіальній експансії, продовження санкцій та ізоляції РФ до повної деокупації українських земель, готовність колективно відповісти на нові загрози. У довгостроковій перспективі (за горизонтом 2030) цей сценарій все одно веде до повноправної інтеграції України, але шлях до неї розтягується на декілька років більше.

Хронологія сценарію 2 (умовна):

- **2025:** Припинення вогню між Україною та РФ на основі компромісних домовленостей (наприклад, створення демілітаризованої зони на частині Донбасу, питання Криму винесено на міжнародні переговори). Запуск програми довгострокових безпекових гарантій: підписано ряд двосторонніх угод (США-Україна, Великобританія-Україна, Польща-

Україна, Німеччина-Україна) про оборонну співпрацю та постачання озброєнь.

- **2026:** НАТО створює спеціальний трастовий фонд для підтримки української армії та оголошує про статус України як «основного партнера з розширеними можливостями». ЄС відкриває більшість кластерів переговорів про членство; Україна виконує перші «маячки» реформ (судова реформа, антикорупційні заходи).
- **2027:** У Польщі змінюється уряд (наприклад, приходять поміркованіша коаліція), але курс на підтримку України залишається незмінним. Польща і Німеччина спільно організують міжнародну конференцію донорів для відбудови України (мобілізовано рекордні інвестиції). На тлі внутрішніх дебатів у НАТО щодо членства України, компромісним рішенням стає розширення формату Ради НАТО-Україна до рівня постійного комітету, де Україна бере участь у всіх обговореннях без права вирішального голосу.
- **2028:** Відносно затишшя на фронті використовують проросійські сили в Європі: на виборах до Європарламенту успіх здобувають кілька євроскептичних партій, що уповільнює процес розширення. Австрія та Угорщина вимагають паузи у переговорах з Україною. Польща і Німеччина тиснуть дипломатично: вдається зберегти консенсус щодо продовження переговорів, але чіткі дати вступу не визначаються.
- **2029:** Росія все ще не виконує всіх умов миру, але ситуація лишається замороженою. В НАТО ухвалюють нову Стратегічну концепцію, де Україна згадується як ключовий партнер у забезпеченні безпеки Чорноморського регіону. Українські військові вперше беруть участь у складі сил НАТО в миротворчій місії за межами Європи, що символізує її роль як донора безпеки.

- **2030:** ЄС проводить інституційну реформу (скасування принципу одностайності в деяких питаннях, перегляд системи квот), після чого оголошує про готовність до наступної хвилі розширення. Україна закриває останні переговорні глави, але вступ офіційно заплановано на початок 2030-х. Україна, Польща і Німеччина підписують тристоронню Декларацію про партнерство заради європейської безпеки, в якій фіксують спільне бачення майбутньої архітектури безпеки і підтверджують зобов'язання підтримувати одне одного перед зовнішніми загрозами.

Сценарій 3: “Виклики єдності – партнерство під тиском зовнішніх і внутрішніх факторів”. Третій сценарій являє собою складніший шлях, за якого розвиток тристоронніх відносин гальмується як зовнішньополітичними обставинами, так і внутрішньополітичними змінами в окремих країнах. Попри це, повного розриву чи ворожнечі між Україною, Польщею та Німеччиною не відбувається – натомість спостерігається стагнація та періодичні кризи довіри, які, втім, долаються з усвідомленням спільної загрози.

У основі цього сценарію можуть лежати такі припущення: війна переходить у затяжну фазу без чіткого завершення до кінця десятиліття (формат «конфлікт низької інтенсивності» на кшталт індійсько-пакистанського чи ізраїльсько-палестинського протистояння); у ключових державах Заходу посилюються ізоляціоністські та популістські тенденції; економічні труднощі та соціальні проблеми виходять на перший план у Європі, відсуваючи питання України на другий план (Moens, 2023).

За такого сценарію інтеграція України до НАТО фактично заморожується на невизначений період. Війна хоч і стихла до рівня періодичних перестрілок, але не вирішена політично, отже питання членства відкладається.

На додаток, якщо у США до влади прийшло керівництво, що прагне «домовитися» з Кремлем або перемикнути увагу на інші регіони, то тиск на Київ щодо ухвалення невігідних компромісів може зрости (Jacob, 2024). У Європі з'являється умовна «партія миру», до якої тягнуться деякі політики в Німеччині,

Франції, Італії – вони не пропонують відкрито здати Україну, але лобіюють поступове зняття санкцій і відновлення діалогу з Росією, мотивуючи це втотою від війни та економічними інтересами.

В Угорщині та кількох інших державах відкрито блокуються деякі рішення на підтримку України (наприклад, затримуються пакети фінансової допомоги ЄС, як це вже було прецедентом). Польща за такого розвитку подій опиняється у складному становищі: з одного боку, вона залишається найбільш відданим союзником України та продовжує надавати їй допомогу навіть у разі зменшення підтримки з боку інших (що підкреслює її роль як регіонального лідера самодостатності).

З іншого боку, якщо в самій Польщі до влади приходять сили, що загострюють конфронтацію з ЄС або роблять акцент на внутрішніх питаннях, Варшава може частково відвернутися від проактивної зовнішньої політики. Приміром, новий уряд Польщі (умовно у 2025–2027 рр.) може зосередитися на суперечках з Німеччиною щодо репарацій чи історичної пам'яті, що охолодить двосторонній діалог (Dempsey, 2022).

Для Німеччини цей сценарій означає ризик рецидиву коливань у політиці безпеки. Якщо війна в Україні не демонструє «кінця і краю», а економічні витрати зростають, в німецькому суспільстві може посилитися вплив популістських партій (правопопулістська AfD чи ліворадикальні сили), які критикують «ескалацію конфлікту» і вимагають переглянути обсяги підтримки Києва.

Якщо цей тренд посилиться, уряд (навіть проукраїнський) може зіткнутися з внутрішнім тиском і змушений буде шукати шляхи зниження напруги – аж до ініціювання нового діалогу з Росією або закликів до України прийняти умови замороження конфлікту. Звичайно, повного повернення до Ostpolitik не станеться через зруйновану довіру до Кремля, але тональність Берліна може стати більш обережною. Для України та Польщі це був би тривожний сигнал: Київ відчував би ризик залишитися сам на сам з ворогом, а Варшава – знов опинитися в становищі «прикордонної» країни, якій потрібно рахуватися з можливою недостатньою рішучістю союзників.

Не зважаючи на ці несприятливі фактори, тристороннє партнерство не зникає. Україна, Польща і Німеччина, навіть за умови політичних розбіжностей, визнають критичну важливість мінімальної єдності. Вони продовжують взаємодіяти в рамках НАТО і ЄС, хоча ця взаємодія має більш рутинний, бюрократичний характер, без великих ініціатив.

Спільні військові проєкти можуть гальмуватися: наприклад, програма спільного виробництва танків або систем ППО переноситься через розбіжності в підходах та фінансуванні (можливо, німецький бізнес побоюється інвестувати через тривалу нестабільність, а Польща покладається більше на власні програми). У політичній площині можуть виникати публічні суперечки: Польща критикує Німеччину за надто повільне надання зброї; німецькі урядовці натякають на проблеми з корупцією в Україні як перешкоду для прискорення допомоги. Проте обидві сторони намагаються тримати ці спори під контролем, щоб не давати Москві приводу для тріумфу. Показовим є те, що навіть популістські уряди у Варшаві чи Берліні, які могли б мати взаємну недовіру, навряд підуть на відвертий розрив у питаннях України, усвідомлюючи стратегічні ризики (Lang, 2023, Moens, 2023).

Європейська безпека у цьому сценарії залишається напруженою і менш передбачуваною. Фактично відбувається довготривале співіснування з конфліктом низької інтенсивності на сході: ні війни, ні миру (Jacob, 2024). Україна не отримує чіткого членства ні в НАТО, ні в ЄС до 2030 року, що залишає її в статусі «де-факто союзника» без формальних гарантій. Польща продовжує нарощувати військову силу, частково готуючись до можливого сценарію вимушено діяти самостійно. Німеччина, попри політичні нюанси, все ж доводить до кінця модернізацію Бундесверу – уроки 2022 року не минули марно, і навіть якщо риторика змінюється, сили стримування НАТО на території Німеччини та сусідніх країн зміцнюються (Tausendfreund, 2022).

Однак єдність трансатлантичної спільноти під питанням: за відсутності лідерства США (гіпотетично) саме на Польщу і Німеччину лягає тягар утримувати підтримку України. І хоча обидві країни намагаються це робити, їхні різні стратегічні культури проявляються сильніше. Польща може діяти більш однобічно,

шукаючи альтернативні коаліції (наприклад, розвиваючи тісніший союз із країнами Балтії, Великою Британією, скандинавськими державами – так звана «нова східна Європа» без сильної опори на Берлін). Німеччина, навпаки, може зробити ставку на франко-німецьке лідерство і діалог з Вашингтоном, іноді внаслідок меншого залучення Центрально-Східної Європи. Це випробування для єдності ЄС і НАТО: збереження спільного курсу залежатиме від здатності відповідальних політиків тримати фокус на довгострокових інтересах, а не піддаватися популізму.

Зрештою, навіть у цьому складному сценарії, де партнерство під тиском, повний провал союзу України, Польщі та Німеччини малоімовірний. Занадто багато поставлено на карту для всіх трьох. Україна знає, що без західної підтримки їй не вистояти; Польща усвідомлює, що без України її власна безпека під загрозою, а вплив у Європі зменшиться; Німеччина розуміє, що втрата довіри зі Сходом і можливий реваншизм Росії напряду зачіпає і її інтереси. Тому навіть через терни кризи вони зрештою знаходять спільну мову – можливо, у 2028–2029 рр. відбувається «перезапуск» діалогу на найвищому рівні (саміт лідерів трьох країн), де сторони поновлюють взаємні зобов'язання щодо підтримки України і погоджують дорожню карту інтеграції після завершення війни. Цей крок дозволяє в останній момент вирівняти траєкторію партнерства і не дати йому зійти нанівець.

Хронологія сценарію 3 (умовна):

- **2025-2026:** Росія та Україна фактично переходять до позиційної війни на виснаження, жодна сторона не має сил для вирішального наступу. ЄС ухвалює бюджет, де фіндопомога Україні скорочується під тиском внутрішніх потреб (енергокриза, відновлення економіки після пандемії). Польща, балтійські країни та кілька союзників створюють неформальну «коаліцію охочих», яка самостійно постачає Україні частину необхідної зброї, оминаючи повільні процедури ЄС.
- **2026:** Переговори про вступ України до ЄС фактично призупиняються: офіційно через «необхідність глибшої оцінки реформ», неофіційно – через відсутність консенсусу серед 27. Україна відкрито висловлює

розчарування, українське суспільство стає більш скептичним щодо надійності Заходу. У відповідь Польща підписує з Україною двосторонню безпекову угоду про взаємну допомогу (політичний жест підтримки), що викликає невдоволення деяких західноєвропейських столиць (вони не були поінформовані).

- **2028:** Посилюються розбіжності в НАТО: частина країн (США, Туреччина, Угорщина) виступає за перегляд стратегії щодо України, можливо, пропонуючи зосередитись на стримуванні на нинішніх кордонах контролю. Польща і кілька країн сходу Європи категорично проти такого підходу. У підсумку, Комюніке саміту НАТО містить компромісні фрази без конкретики щодо членства України. Громадська думка в Україні дедалі більше розчарована, натомість зростає опора на власні сили та регіональних союзників.
- **2029:** На тлі цих викликів, економічна ситуація в Росії погіршується, і режим у Москві вимушений погодитися на черговий раунд мирних переговорів за посередництва ООН. Польща і Німеччина виступають єдиним фронтом, вимагаючи, щоб будь-яка угода включала гарантії для України. Цей дипломатичний тандем нагадує решті союзників про їхню відповідальність. Поступово країни ЄС повертаються до питання членства України: на грудневому саміті Європейська Рада поновлює переговори, визнавши «стратегічну необхідність» інтеграції.
- **2030:** Відбувається «перезавантаження» тристороннього союзу. Новообрані лідери в Польщі та Німеччині (після внутрішніх виборів) зустрічаються з українським керівництвом і підписують спільний дорожній план дій: координація політики щодо РФ, відновлення темпів інтеграції України, спільні проєкти з оборони та енергетики. Хоча проблемні 2025–2028 роки загальмували партнерство, до кінця десятиліття воно виходить на новий рівень усвідомлення: усі троє

партнерів зробили висновки та готові рухатися вперед більш зважено, щоб у наступне десятиліття увійти максимально згуртовано.

Проведений аналіз показує, що історичні виклики 2014–2024 років докорінно змінили ролі України, Польщі та Німеччини у системі європейської безпеки. Вони спільно трансформували модель безпеки континенту, переорієнтувавши її на принципи солідарності демократичних держав проти агресивного авторитаризму. Перспективи їхніх дипломатичних відносин у контексті європейської безпеки загалом позитивні, хоча і різняться залежно від розвитку подій. У найбільш оптимістичному варіанті (Сценарій 1) три країни стануть ядром нової, згуртованої та інституційно міцної Європи – це підтвердить дієвість ліберальної теорії, згідно з якою розширення спільноти демократій веде до тривалого миру та стабільності (Doyle, 1986; Riddervold & Rieker, 2024). Більш стриманий підхід (Сценарій 2) все ж передбачає невідворотність інтеграції України за підтримки Польщі й Німеччини, хоча й повільнішим темпом – такий розвиток теж укріплює європейську безпеку, нехай і з певними перехідними ризиками. Навіть у разі труднощів (Сценарій 3) тристоронній дипломатичний тандем продовжить відігравати ключову роль як гарантія того, що принципи міжнародного права та колективної безпеки в Європі зберігатимуться. Отже, переосмислена за останнє десятиліття європейська модель безпеки за участі України, Польщі та Німеччини стане більш стійкою до викликів і більш справедливою, адже ґрунтуватиметься на ширшому включенні демократичних держав та спільних цінностях, а не на балансі сил великих гравців. У цьому – головна заслуга та перспектива дипломатичного партнерства Києва, Варшави та Берліна у новій Європі.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження зроблено наступні висновки. По-перше, обґрунтовано основні теоретико-методологічні засади аналізу європейської безпеки крізь призму лібералізму. Визначено, що ліберальний підхід, який наголошує на міжнародних інституціях, праві та взаємозалежності держав, є адекватним теоретичним підґрунтям для вивчення сучасної системи безпеки Європи. Саме принципи лібералізму – колективна безпека, верховенство права, розширення співтовариства демократичних націй – після Другої світової війни лягли в основу архітектури європейської безпеки. Отже, дослідження підтвердило, що для пояснення трансформацій 2014–2024 рр. доцільно застосовувати концепти ліберальної теорії міжнародних відносин, яка трактує безпеку не лише як захист держави від зовнішніх загроз, а передусім як гарантування стабільності розвитку суспільств на засадах демократичних цінностей.

По-друге, виокремлено три ключові етапи еволюції дипломатичних відносин між Україною, Польщею та Німеччиною у 2014–2024 роках. Встановлено, що перший етап (2014–2015 рр.) характеризувався консолідацією зусиль перед обличчям російської агресії: анексія Криму та війна на Донбасі стимулювали екстрену дипломатичну взаємодію. Україна звернулася по міжнародну підтримку, Польща рішуче виступила адвокатом України на міжнародній арені, а Німеччина відіграла провідну роль у переговорних форматах (зокрема, Мінський процес) та запровадженні санкцій проти РФ. Другий етап (2016–2019 рр.) ознаменувався поглибленням співпраці в сфері безпеки і підготовкою до довгострокового стримування російської загрози. Польща активно зміцнювала східний фланг НАТО і наполягала на посиленні оборонних можливостей Альянсу, одночасно розвиваючи двостороннє військово-технічне співробітництво з Україною. Німеччина, попри окремі політичні розбіжності з Польщею, також підтримувала санкційний режим проти Росії та брала участь у заходах зі зміцнення безпеки східних членів НАТО. Україна у цей період здійснювала реформи у сфері оборони

та прагнула поглибити інтеграцію з європейськими структурами, заручившись підтримкою як Варшави, так і Берліна. Третій етап (2020–2024 рр.) став періодом кардинальних змін через найбільшу коронакризу та повномасштабне вторгнення Росії в Україну у 2022 році, що не бачила Європа у цьому столітті. Доведено, що ця війна спричинила безпрецедентне зміцнення тристороннього партнерства: Польща перетворилася на ключового регіонального союзника України, надаючи військову допомогу та приймаючи мільйони біженців, а також виступаючи рушієм її кандидатства в ЄС та майбутнього вступу до НАТО. Німеччина проголосила політику «*Zeitenwende*», відмовившись від багаторічної стриманості у воєнних питаннях, і приєдналася до коаліції держав, що забезпечують Україну озброєнням та фінансовою підтримкою. Таким чином, у 2020–2024 рр. відносини між Україною, Польщею та Німеччиною перейшли на якісно новий рівень союзництва, консолідувавшись навколо спільної мети – відсічі агресору та зміцнення європейської безпеки.

По-третє, з'ясовано внесок кожної з досліджуваних держав у формування сучасної системи європейської безпеки в умовах змінених геополітичних реалій. Поширеним є думка, що Україна своїм героїчним протистоянням агресії фактично захищає всю Європу, стаючи новим центром тяжіння для демократичної спільноти. Її боротьба не лише зупинила подальшу експансію авторитаризму, а й стимулювала зміцнення колективної оборони, активізувала політику ЄС і НАТО щодо східного флангу. Польща, у свою чергу, зробила вагомий внесок у консолідацію зусиль Заходу: вона першою відгукнулася на потреби України, послідовно виступає за жорстку політику стримування РФ та стала логістичним хабом міжнародної допомоги в Україну.

Крім того, Варшава підвищила власний оборонний потенціал і запропонувала нові безпекові ініціативи на рівні НАТО і регіону, чим зміцнила довіру союзників і задала високий стандарт підтримки для інших країн. Німеччина, переглянувши свої довоєнні підходи, внесла системні зміни до європейської безпеки: поєднанням економічної ваги та нової оборонної політики Берлін сприяв формуванню більш згуртованої та дієздатної коаліції демократичних держав проти військової загрози.

Таким чином, проведений аналіз показав, що виклики 2014–2024 рр. докорінно змінили ролі України, Польщі та Німеччини у безпековій архітектурі Європи. Спільними зусиллями ці держави трансформували модель європейської безпеки, переорієнтувавши її на принципи солідарності демократій у протистоянні агресивному авторитаризму.

По-четверте, представлено можливі три сценарії подальшого розвитку тристоронніх відносин у контексті європейської безпеки, а саме: найсприятливіший, поміркований та найскладніший.

Показано, що за найсприятливішого сценарію Україна, Польща та Німеччина стануть ядром нової згуртованої та інституційно міцної Європи, підтвердивши дієвість ліберальної теорії про те, що розширення спільноти демократій веде до тривалого миру та стабільності. Поміркований сценарій все ж передбачає невідворотність поступової інтеграції України до європейських і євроатлантичних структур за ключової підтримки з боку Польщі та Німеччини – такий розвиток подій також зміцнюватиме безпеку континенту, хай і супроводжуватиметься окремими перехідними ризиками. Навіть у разі реалізації найскладнішого сценарію, коли процес інтеграції наштовхнеться на серйозні перешкоди, тристоронній дипломатичний «тандем» все одно залишатиметься головним гарантом збереження в Європі принципів міжнародного права та основ колективної безпеки. Отже, яким би не був подальший перебіг подій, партнерство Києва, Варшави та Берліна слугуватиме запорукою стійкості європейської системи безпеки.

Серед практичних результатів співпраці – підписання низки оборонних угод та створення механізмів безпекових гарантій. За ініціативою G7 у Вільнюсі (липень 2023) було започатковано пакет домовленостей для України. У 2023–2024 рр. укладено кілька довгострокових договорів з провідними партнерами. Зокрема, у лютому 2024 року Україна та Німеччина підписали Угоду про безпеку та довгострокову підтримку, а в липні 2024 – аналогічний документ з Польщею. Ці угоди закріпили зобов'язання щодо постачання озброєнь, фінансової допомоги, спільних навчань та розвитку кібероборони. Окрім того, активізовано регулярні

консультації на міжурядовому рівні й розширено участь у регіональних безпекових форматах. Практичним результатом стало суттєве збільшення військової підтримки: наприклад, Німеччина надала Україні танки Leopard, системи ППО IRIS-T та артилерію, а Польща – власні зразки озброєнь і боєприпаси. Водночас обидві країни виступають ключовими постачальниками тренувальних програм та технічної допомоги для ЗСУ. Усі ці кроки свідчать про сталість співпраці: формується новий безпековий простір, у якому Україна, Польща й Німеччина виступають узгодженим фронтом.

Водночас є важливі прогалини у взаєморозумінні. По-перше, питання вступу України до НАТО демонструє розбіжності. Хоча Німеччина декларує підтримку євроатлантичних прагнень України, її лідери однозначно стверджують, що Альянс не може запросити державу, яка воює. Ця стриманість перегукується із позицією США: обидві країни готові всебічно допомагати Україні, але остерігаються прямого втягнення. У результаті Німеччина фактично «працює в тандемі» з західними союзниками – надає Україні значні ресурси (озброєння, фінансування, навчання), але утримується від офіційних гарантій через НАТО. Це може породжувати в Києві сумніви щодо темпів інтеграції та викликати побоювання затягування перспективи вступу.

По-друге, Польща підтримує курс України до ЄС та НАТО, але з власними застереженнями. Варшава категорично засуджує агресію РФ і рішуче допомагає Україні у війні, однак наполягає на необхідності вирішення історичних суперечок перед повним європейським визнанням. Польські лідери неодноразово заявляли, що питання Волинської трагедії та інших болючих подій минулого мають бути «чесно обговорені», інакше Україна не отримає польської згоди на євроінтеграцію. З одного боку, це впливає з внутрішньополітичних чинників і впливу громадської думки в Польщі. З іншого – створює додаткову умову для України, чого Київ сприймає як обтяження, що може гальмувати інтеграцію. Водночас Польща залишається одним із найвідданіших союзників у військовому сенсі, що демонструє прагматизм польської політики – поєднання історичної пам'яті з реальними оборонними інтересами.

Практичне значення отриманих висновків полягає у тому, що їх можна використовувати при виробленні зовнішньополітичних рішень та стратегій безпеки. Зокрема, узагальнені тенденції розвитку відносин між Україною, Польщею і Німеччиною можуть слугувати орієнтиром для державних діячів та експертів при прогнозуванні подальшої ситуації у регіоні та плануванні багатосторонніх ініціатив, спрямованих на зміцнення стійкості Європи. Сформульовані сценарії є дієвим інструментом оцінки ризиків і можливостей – вони стануть у пригоді аналітикам для моделювання політики за різних варіантів розвитку подій. Матеріали та висновки роботи також можуть бути використані в освітній та дослідницькій діяльності – для підготовки лекцій, аналітичних доповідей, а також для подальших наукових студій з проблематики європейської безпеки.

Перспективи подальших досліджень даної тематики пов'язані насамперед з динамікою інтеграції України до ЄС і НАТО та її впливом на тристоронні відносини з Польщею та Німеччиною. Важливим напрямом є аналіз внутрішньополітичних чинників у цих країнах, що можуть як посилювати, так і послаблювати партнерство (зміна урядів, суспільна думка тощо). Доцільно також розширити географічні рамки, залучивши до аналізу інші держави (наприклад, країни Балтії, Францію чи Велику Британію) для порівняння їхнього внеску у формування нової європейської безпеки. Подальше вивчення окресленої проблематики сприятиме глибшому розумінню того, як у Європі вибудовується колективна безпека на засадах співробітництва демократичних держав у протидії спільним викликам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. **Auswärtiges Amt (МЗС ФРН).** Germany continues to stand with Ukraine – the third anniversary of Russia’s full-scale invasion : press release, 24 лют. 2025 р. [Електронний ресурс]. – 2025. – URL: <https://www.publicnow.com/view/C1717B7D9F56C988DD91FF1E556F257E294AF1A>.
2. **Baerbock A.** Rede von Außenministerin Annalena Baerbock zur Lage in der Ukraine : Auswärtiges Amt, 27 Febr. 2023 р. [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.auswaertiges-amt.de/en/newsroom/news/2701994-2701994>.
3. **BBC News (Ukrainian).** Дуда: Польща хоче долучитися до ядерного обміну НАТО : BBC News Україна, 5 жовт. 2022 р. [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.facebook.com/BBCnewsUkrainian/videos/1184010086732502/>.
4. **Beaumont P. D.; Wilhelmsen J.; Gjerde K. L.** Reimagining NATO after Crimea: defender of the rule-based order and truth? // *Contemporary Security Policy*. – 2024. – Т. 45, № 3. – С. 396–425. – URL: <https://doi.org/10.1080/13523260.2024.2349393>.
5. **Bunde T.** *Zeitenwende* as a foreign-policy identity crisis: Germany and the travails of adaptation after Russia’s invasion of Ukraine / German Council on Foreign Relations. [Електронний ресурс]. – 2025. – URL: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/13691481241311568>.
6. **Bundesministerium der Verteidigung (BMVg).** *Bericht zu den Verteidigungsausgaben 2023*. – Berlin : BMVg, 2023.
7. **Bundesregierung (Федеральний уряд ФРН).** Gemeinsame Erklärung Deutschlands und der EU-Kommission zu Nord Stream 2, 15 листоп. 2018 р. [Електронний ресурс].
8. **Bundesregierung.** Joint Statement of the United States and Germany on Support for Ukraine, European Energy Security, and our Climate Goals, 21 July 2021 р. [Електронний ресурс].

9. **Bundesregierung.** Military support for Ukraine – current list of German arms deliveries : press release, 21 Dec. 2022 p. [Електронний ресурс].
10. **Bundesregierung.** Regierungserklärung von Bundeskanzler Olaf Scholz zur Lieferung von Kampfpanzern an die Ukraine, 25 січ. 2023 p. [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.bundesregierung.de/breg-de/service/archiv/2019684-2019684>.
11. **Bundesregierung.** Deutschland stockt Hilfe für die Ukraine 2024 weiter auf : Mitteilung, 12 груд. 2024 p. [Електронний ресурс].
12. **Bugajski J.** New Polish Government Bolsters Relations with Ukraine / The Jamestown Foundation, 5 Febr. 2024 p. [Електронний ресурс]. – URL: <https://jamestown.org/program/new-polish-government-bolsters-relations-with-ukraine/>.
13. **Buras P.** Has Germany sidelined Poland in Ukraine crisis negotiations? / European Council on Foreign Relations, 27 Aug. 2014 p. [Електронний ресурс]. – URL: https://ecfr.eu/article/commentary_has_germany_sidelined_poland_in_ukraine_crisis_negotiations301/.
14. **Chappell L.** *Germany, Poland and the Common Security and Defence Policy.* – London : Palgrave Macmillan, 2012.
15. **Chancellery of the President of Poland.** Statement by President Andrzej Duda at the NATO Summit in Vilnius, 11 July 2023 p. [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.dvidshub.net/video/889760/doorstep-statement-polish-president-nato-summit-vilnius>.
16. **Dempsey J.** Germany’s Dangerous Blindness Over Russia / Carnegie Europe, 23 Apr. 2014 p. [Електронний ресурс]. – URL: <https://carnegieendowment.org/2014/04/germanys-dangerous-blindness-over-russia?lang=en>.
17. **Dempsey J.** The poison in Polish-German relations. *Strategic Europe* (Carnegie Europe), 29 листоп. 2022 p. [Електронний ресурс]. – URL: <https://carnegieeurope.eu/strategieurope/88507>.
18. **Die Zeit.** Lubliner Dreieck: Polen, Litauen und Ukraine wollen enger zusammenarbeiten, 28 лип. 2020 p. [Електронний ресурс]. – URL:

<https://www.zeit.de/politik/ausland/2020-07/lubliner-dreieck-polen-litauen-ukraine-engere-zusammenarbeit-eu-nato>.

19. **Dorosh L.** Implementation of the projects of Permanent Structured Cooperation in the EU security and defence: problems and challenges // *Humanitarian Vision*. – 2023. – Т. 1. – С. 1–8. – URL: <https://doi.org/10.23939/shv2023.01.001>.

20. **Doyle M. W.** Liberalism and world politics // *American Political Science Review*. – 1986. – Т. 80, № 4. – С. 1151–1169.

21. **Driedger J. J.** Risk acceptance and offensive war: the case of Russia under the Putin regime // *Contemporary Security Policy*. – 2023. – Т. 44, № 2. – С. 199–225. – URL: <https://doi.org/10.1080/13523260.2023.2164974>.

22. **DW.** Merkel: Ukraine must remain transit country for gas, 10 Apr. 2018 p. [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.dw.com/en/merkel-casts-doubt-on-nord-stream-2-gas-pipeline/a-43328058>.

23. **DW (Ukrainian service).** Німеччина передала Україні 5000 шоломів – мер Києва обурений, 26 січ. 2022 р. [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.dw.com/uk/nimechchyna-nadast-ukraini-5-tysiach-sholomiv/a-60562501>.

24. **Erlanger S.** Ukraine war accelerates shift of power in Europe to the East // *The New York Times*, 26 січ. 2023 р. [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.nytimes.com/2023/01/26/world/europe/eu-nato-power-ukraine-war.html>.

25. **European Commission.** European Defence Fund (EDF) : official webpage. [Електронний ресурс]. – URL: https://defence-industry-space.ec.europa.eu/eu-defence-industry/european-defence-fund-edf-official-webpage-european-commission_en.

26. **European Council.** EU Council Decision 2017/850: Visa liberalisation for Ukraine, 11 May 2017 p. [Електронний ресурс]. – URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32017R0850>.

27. **European External Action Service.** *Shared Vision, Common Action: A Global Strategy for the European Union's Foreign and Security Policy*. – Brussels, 2016. – [Електронний ресурс]. – URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/global-strategy-european-unions-foreign-and-security-policy_en.

28. **European External Action Service.** EUMAM Ukraine – EU Military Assistance Mission for Ukraine : factsheet. [Електронний ресурс]. – URL: https://www.eeas.europa.eu/eumam-ukraine_en.
29. **Federal Foreign Office (МЗС ФРН).** G7 Foreign Ministers’ statement on Ukraine’s security and NATO, 12 лип. 2023 р. [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.auswaertiges-amt.de/en/newsroom/news/2512446-2512446>.
30. **Feagin J. R.; Orum A. M.; Sjoberg G. (Eds.).** *A Case for the Case Study*. – Chapel Hill : University of North Carolina Press, 1991.
31. **Fix L.** *Germany’s Role in European Russia Policy: A New German Power?* – Berlin : Springer, 2021.
32. **Gajauskaitė I.** Strategic partnerships in foreign policy: comparative analysis of Polish-Ukrainian and Lithuanian-Ukrainian partnerships // *Lithuanian Annual Strategic Review*. – 2013. – Т. 11, № 1. – С. 189–229. – URL: <https://doi.org/10.2478/v10243-012-0028-x>.
33. **Gazeta Prawna.** Pierwsze polskie czołgi już w Ukrainie, 28 квіт. 2022 р. [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/kraj/artykuly/8667832>.
34. **Grushko I.** EU security policy: new challenges and priorities // *European Political and Law Discourse*. – 2021. – Т. 2. – С. 31–38. – URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.5544191>.
35. **Hyde-Price A.** Neither realism nor liberalism: new directions in theorising EU security policy // *Contemporary Security Policy*. – 2013. – Т. 34, № 2. – С. 397–408. – URL: <https://doi.org/10.1080/13523260.2013.808070>.
36. **Iwański T.** In the spiral of misperceptions. Polish-Ukrainian relations with the West’s attention // *New Eastern Europe*, 4 дек. 2024 р. [Електронний ресурс]. – URL: <https://neweasterneurope.eu/2024/12/04/in-the-spiral-of-misperceptions-polish-ukrainian-relations-with-the-backdrop-of-russian-invasion/>.
37. **Jacob H.** The Russia-Ukraine war in 2030 // *Foreign Policy*, 20 листоп. 2024 р. [Електронний ресурс]. – URL: <https://foreignpolicy.com/2024/11/20/russia-ukraine-scenario-peace-settlement-frozen-conflict-forever-war-minsk/>.

38. **Johansen R. C.** Real security is democratic security // *Alternatives*. – 1991. – Т. 16, № 2. – С. 209–242. – URL: <https://doi.org/10.1177/030437549101600206>.
39. **Joint Statement – Lublin Triangle.** Спільна заява Люблінського трикутника щодо Білорусі, 2020 р. [Електронний ресурс]. – URL: <https://mfa.gov.ua/news/zayava-ministriv-zakordonnih-sprav-litvi-polshchi-ta-ukrayini-lyublinskogo-trikutnika>.
40. **Kaim M.** Reforming NATO’s partnerships : SWP Comments, No. 10, Febr. 2017 р. [Електронний ресурс]. – URL: <https://ethz.ch/content/dam/ethz/special-interest/gess/cis/center-for-securities-studies/resources/docs/SWP-Reforming%20NATO%27s%20Partnerships.pdf>.
41. **Kapp C. L.; Fix L.** German, French and Polish perspectives on the war in Ukraine // In: *Mihr A.; Pierobon C.* (eds.). *Polarization, Shifting Borders and Liquid Governance*. – Cham : Springer, 2024. – С. 345–363. – URL: https://doi.org/10.1007/978-3-031-44584-2_19.
42. **Keohane R. O.** *After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy*. – Princeton : Princeton University Press, 1984.
43. **Krippendorff K.** *Content Analysis: An Introduction to Its Methodology*. – Beverly Hills : Sage, 1980.
44. **Kwaśniewski A.** Potrzebna twarda reakcja UE na działania Rosji / *Rzeczpospolita*, 3 марц. 2014 р. [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.rp.pl/polityka/art112123-potrzebna-twarda-reakcja-ue-na-dzialania-rosji>.
45. **Major C.** Tank leverage: how Poland pushed Germany to deliver Leopards : SWP Comment No. 8, Febr. 2023 р. [Електронний ресурс]. – URL: <https://doi.org/10.18449/2023C08>.
46. **Maurer H.; Raube K.; Whitman R. G.** “*Zeitenwende*” as coming of age? EU foreign and security policy through war and peace // *European Security*. – 2024. – Т. 33, № 3. – С. 345–363. – URL: <https://doi.org/10.1080/09662839.2024.2376604>.
47. **Matthijs M.** How Poland’s election results could reshape Europe / Council on Foreign Relations, 19 Oct. 2023 р. [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.cfr.org/in-brief/how-polands-election-results-could-reshape-europe>.

48. **Mearsheimer J.** Playing with fire in Ukraine: the under-appreciated risks of catastrophic escalation // *Foreign Affairs*. – 2022. – Vol. 101, № 6. – С. 58–70. – URL: <https://www.foreignaffairs.com/ukraine/playing-fire-ukraine>.
49. **Meister S.** Germany’s eastern policy: balancing sanctions and dialogue : DGAP-Analyse, Nr. 9, June 2014 р. [Електронний ресурс]. – URL: <https://dgap.org/en/research/publications/german-eastern-policy>.
50. **Ministerstwo Obrony Narodowej RP.** *Porozumienie між Polską a Ukrainą o співпраці в dziedzinie obronności*, Warszawa, 2 grudz. 2016 р.
51. **Moens B.** Europe’s true beliefs on Ukraine are put to the test // *Politico*, 18 груд. 2023 р. [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.politico.eu/article/europes-true-beliefs-on-ukraine-are-put-to-the-test/>.
52. **Moise A.** The EU strategy in the field of cyber-security // *International Journal of Legal and Social Order*. – 2023. – Т. 3, № 1. – С. 229–239. – URL: <https://doi.org/10.55516/ijlso.v3i1.168>.
53. **Morawiecki M.** Premier Mateusz Morawiecki о концентрації військ Росії : виступ, Sejm RP, 14 груд. 2021 р. [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.rp.pl/dyplomacja/art26446551>.
54. **Morawiecki M.** Premier RP: sankcje muszą być druzgocące dla Rosji / *PolskieRadio24*, 26 лют. 2022 р. [Електронний ресурс].
55. **Morawiecki M.** Wystąpienie на конференції “Our Security = Ukraine’s Security”, Warszawa, 21 марц. 2023 р.
56. **МЗС України.** Заява глав МЗС України і Польщі щодо “Північного потоку-2”, Київ, 21 лип. 2021 р. [Електронний ресурс]. – URL: <https://mfa.gov.ua/news/spilna-zayava-ministra-zakordonnih-sprav-ukrayini-dmitra-kulebi-ta-ministra-zakordonnih-sprav-polshchi-zbignyeva-rau-shchodo-pivnichnogo-potoku-2>.
57. **Національний банк України.** *Звіт про прями іноземні інвестиції в Україну, 2018 рік*. – Київ : НБУ, черв. 2019 р. [Електронний ресурс]. – URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external>.

58. **NATO**. Statement by NATO Heads of State and Government on Russia's attack on Ukraine, Brussels, 25 Febr. 2022 р. [Електронний ресурс]. – URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_192489.htm.

59. **NATO**. Vilnius Summit Communiqué, 11 лип. 2023 р. [Електронний ресурс]. – URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_217320.htm.

60. **NATO**. Defence expenditure of NATO countries (2014–2024). – 2024. [Електронний ресурс]. – URL: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2024/6/pdf/240617-def-exp-2024-en.pdf.

61. **Office of the President of Ukraine (Офіс Президента)**. Україна та Польща уклали безпекову угоду : повідомлення, 8 лип. 2024 р. [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.president.gov.ua/news/ukrayina-ta-polsha-uklali-bezpekovu-ugodu-dokument-peredbach-92013>.

62. **Oleksiejuk, M.** Sharing the burden: how Poland and Germany are shifting the dial on European defence expenditure, 14 квіт. 2025 р. [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.nato.int/docu/review/articles/2025/04/14/sharing-the-burden-how-poland-and-germany-are-shifting-the-dial-on-european-defence-expenditure/index.html>

63. **Parry A. W.** Liberalism and foreign policy: an analysis of the liberal foreign policy in international relations // *INSAMER*, 10 лют. 2021 р. [Електронний ресурс]. – URL: https://en.insamer.com/liberalism-and-foreign-policy-an-analysis-of-the-liberal-foreign-policy-in-international-relations_3712.html.

64. **PESCO**. Permanent Structured Cooperation in security and defence of the EU : official portal. [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.pesco.europa.eu/>.

65. **Polskie Radio**. Polska wysłała wniosek do Niemiec o zgodę na przekazanie czołgów Leopard, 24 styć. 2023 р. [Електронний ресурс]. – URL: <https://militaryni.com/pl/news/polska-wystapila-do-niemiec-z-wnioskiem-o-przekazanie-ukrainie-czolgow-leopard>.

66. **Prezydent RP**. Wspólna deklaracja Prezydentów Polski i Ukrainy, Warszawa–Київ, 22 трав. 2018 р. [Електронний ресурс]. – URL:

<https://t.prezydent.pl/aktualnosci/wypowiedzi-prezydenta-rp/wystapienia/wspolna-deklaracja-prezydentow-polski-i-ukrainy,4371>.

67. **Puglierin J.** Arm for the storm: Germany's new security strategy / European Council on Foreign Relations, 25 серп. 2022 р. [Електронний ресурс]. – URL: <https://ecfr.eu/article/arm-for-the-storm-germanys-new-security-strategy/>.

68. **Riddervold M.; Rieker P.** Finally coming of age? EU foreign and security policy after Ukraine // *European Security*. – 2024. – Т. 33, № 3. – С. 497–516. – URL: <https://doi.org/10.1080/09662839.2024.2376616>.

69. **Rosén G.; Meunier S.** Economic security and the politics of trade and investment policy in Europe // *Politics and Governance*. – 2023. – Т. 11, № 4. – URL: <https://doi.org/10.17645/pag.v11i4.7858>.

70. **Saryusz-Wolski J.** Saryusz-Wolski ostrzega: polityka „obłaskawiania” Putina zachęca Rosję do dalszej aprecji, 2021 р.

71. **Serbia and Kosovo in 2035 – Scenarios.** – Belgrade : Friedrich-Ebert-Stiftung, 2018. – 28 p. – URL: <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/belgrad/14369.pdf>.

72. **Schmidt P.** *Zeitenwende*: the response in German foreign and security policy : SWP Journal Review, No. 4, Dec. 2022 р.

73. **Scholz O.** Regierungserklärung von Bundeskanzler Scholz: “*Zeitenwende*”, 27 лют. 2022 р. // *Bulletin der Bundesregierung*, Nr. 4-1, 2022.

74. **Scholz O.** Rede beim Weltwirtschaftsforum у Давосі, 18 січ. 2023 р.

75. **Sejm RP.** Uchwała Sejmu w sprawie solidarności z Україною, Warszawa, 20 берез. 2015 р.

76. **Slovo i Dilo.** Хто з союзників надав найбільшу допомогу Україні : інфографіка, 18 лют. 2025 р. [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.slovoidilo.ua/2025/02/18/infografika/ekonomika/xto-soyuznykiv-nadav-najbilshu-dopomohu-ukrayini>

77. **Tausendfreund R.** *Zeitenwende – the dawn of the deterrence era in Germany*. – The German Marshall Fund, 2022. [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.gmfus.org/news/zeitenwende-dawn-deterrence-era-germany>.

78. **The New York Times.** Opinion: *Ukraine's fight is ours* (9 Mar. 2022) [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.nytimes.com/2022/03/09/opinion/ukraine-russia-invasion-west.html>.
79. **The White House.** G7 Joint Declaration of Support for Ukraine, Vilnius, 12 лип. 2023 р.
80. **Thränert O.** Why the Minsk process remains important : CSS Analyses in Security Policy, No. 212, Nov. 2017 р.
81. **Ukrainska Pravda.** Туск: Путін зупиниться там, де дозволить Україна, 13 квіт. 2014 р. [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2014/04/13/7022254/>.
82. **UNHCR.** Ukraine refugee situation – Operational Data Portal : дані станом на 31 груд. 2022 р. [Електронний ресурс].
83. **Walker R. B. J.** Security, sovereignty and the challenge of world politics // *Alternatives*, 15 (1), 3–27, 1990. – URL: <http://www.jstor.org/stable/40644668>.
84. **Wæver O.** European security identities // *Journal of Common Market Studies*. – 1996. – Т. 34, № 1. – С. 103–132. – URL: <https://doi.org/10.1111/j.1468-5965.1996.tb00562.x>.
85. **Waszczykowski W.** Trzeba odstraszyć Rosję, nie tylko ją karać / *Rzeczpospolita*, 4 марц. 2014 р.
86. **Wolff S.** The OSCE as mediator in the Ukraine crisis: lessons for the future : IFSH Policy Brief, № 36, Dec. 2017 р.
87. **Zięba R.** Poland as a rising power in European security // *International Affairs*. – 2023. – Vol. 99, № 5. – С. 1587–1605.

АНОТАЦІЯ

Кваліфікаційної роботи

Тема «Відносини між Україною, Польщею та Німеччиною в контексті європейської безпеки (2014-2024 рр.)»

Студент Романів Софія Андріївна

Рік навчання, факультет 4 рік навчання, факультет соціальних наук та соціальних технологій

Науковий керівник к.і.н., старший викладач кафедри міжнародних відносин Борщик Я. В.

Рецензент _____

(вчений ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

Захищена “ ____ ” _____ 20_ р.

Короткий зміст роботи

У цій роботі висвітлено еволюцію відносин між Україною, Польщею та Німеччиною у контексті трансформації європейської безпеки у 2014–2024 роках. У роботі проаналізовано, як зміни в геополітичному середовищі, від анексії Криму до повномасштабного вторгнення Росії в Україну, які спричинили переосмислення безпекових стратегій в Європі. Основна увага приділена ролі України, Польщі та Німеччини у формуванні нових механізмів регіональної безпеки, зокрема через поєднання інституційних, економічних та військових інструментів. Окремий акцент зроблено на прогнозуванні перспектив подальшого розвитку тристоронньої взаємодії до 2030 року з урахуванням можливих сценаріїв зміцнення регіональної стабільності та посилення ролі зазначених держав у європейській архітектурі безпеки.

Ключові слова: *європейська безпека, міжнародна безпека, повномасштабне вторгнення, співпраця, Німеччина, Україна, Польща*

Short summary:

This paper highlights the evolution of relations between Ukraine, Poland and Germany in the context of the transformation of European security in 2014-2024. The paper

analyses how changes in the geopolitical environment, from the annexation of Crimea to Russia's full-scale invasion of Ukraine, have led to a rethinking of security strategies in Europe. The main attention is paid to the role of Ukraine, Poland and Germany in shaping new mechanisms of regional security, in particular through a combination of institutional, economic and military instruments. A special emphasis is placed on forecasting the prospects for further development of trilateral cooperation until 2030, taking into account possible scenarios for strengthening regional stability and enhancing the role of these states in the European security architecture.

Keywords: *European security, international security, full-scale invasion, cooperation, Germany, Ukraine, Poland*